

4
4
Ставмыввса пролетарііјас, бгувтѳбї!

СРДЫМ

4 №

1928

КОМІ ЖУРНАЛ.

ЛМ

Партіјаса јачејкајаслөн моҗасыс тувсов гөра-көза ужын. Ен-пö	1
Төҗдысам овны мiрөн. Миңин	3
Кыпöдам культура. Ф. Ж.	5
дöҗөрiтöј вөр. В. Забелын	8
Пiсвiөн вiсöм. Врач I. С. Кокаңин	11

Мiјан өiktјасын.

Матысмö көзән кад. Колö көзны весалöм көјдысөн. В. Исаков	14
Шабди вöсiтöм-вылö задаткiјас-сеталöм-жылыг. В. Исаков	17
Коккөм-вылö көзөм-жылыг Ильа-Öльксан	19
Иза мувынөбданторјас јона содiсны idлыг уроҗајсö. Кал-Вань	21

Комi гiжөдчукөр.

Максiм Горкiј. Гiз-Паш	23
Кiрпiч заводö медагi ме... В. Ч.	26
Кыа петiгөн. Гiз-Паш	28
Тувсов вој. Ньобдiнса Вiттор	29
Мiча ныв. Кон-Öл	—
Том jöзлөн гаж. Гiз-Паш	31
Рытја öтка нывлөн. Шаков Ö. J	32
Учö мiча ныв. Бiја-öгыр	—
Машук да Пашук. Гiз-Паш	33
Частушкајас	36
Озжiк олим. М. Лыхачев	39
Частушкајас	—
Пöлата.	40
Ылын вöрын.	—
Салдатö колльöдөм.	41
Ок, мiлоjej, мiлоjej-да.	—
Опонлөн вöтыс. Педь-Гень	42
Пöрыскад. Кон-Öл	44
Тöдтөм-сајад оз мун. Супи-Кольö	45
Погода мунөм. Ильа-Öльксан	50
Вöли шоныд гажа тулыс. Бiја-öгыр	51
Со, сiвö, руч шедöма П. Козув	52
Щај. Ичт-Иван	54
Тувсов војö Ежва-дорын. Кiрö-Мiт	57
„Руч кыјöм“. Ф. П.	58
Петкөдлiс-тај пуж. В. Т.	59
Кујiм-пөрја радејтлөм. Кон.-Öл	60
Тыкалö. М. Лыхачев	64

Н. Ж. Коми
1-1

Г. П. Б. в ЛНГР.
ОБЯЗ. ЭКЗ.
1928.

Стамуывса пролетарийас, бтувтчбї!

Ә р д ы ж

КОМІ ЖӨЗЛӨН ЖУРНАЛ.

ЛЕЗӨ ВКП (б)-ЛӨН ОБКОМ БЫД ТӨЛЫГЫН ӨТЧЫД.

4 (19) №

Апрель

1928 во.

Партијаса јачејкајаслөн моғјасыс тувсов гөра-көза уҗын.

Партијалөн 15-өд ејезд шүис: виғму овмөсным мијан омөль-на. Сиктса овмөслөн кыптөмыс мунө, мијанлы колөм-серти, нөжкө-на, вел јона колтчө промышленност кыптөмлөн мунөм-серти. Сесеа мијан виғму овмөсад еща-на вузөсыс, **вузөс-вылө вөдҗитан-торјасыс.**

Виғму овмөслыс өдҗөжыка кыптөмсө пыкөны уна торјас. Напін ғырыежык помкајасыс со кушөмјас: өти-кө, вывти поснө да разалөм овмөсјасыс крестаналөн; мөд-кө, омөль текыкаыс виғму ужалөмлөн дај сы-вөсна ичөт урожајјас вооны. Сесеа торкө бур-ногөн нүөдны виғму ужалөмтө виғмујас лөөдөлтөм, мукөд торјас.

15-өд ејезд партијалөн щөктис виғму овмөс кыптөдөмсө өдҗөдны, да буржык-ногөн бөстөдны ужавны. **Мед-ыҗыд моғнас ејезд индис: өтка-өтка поснө крестана овмөсјасөс өтүвтавны ғырые өтүвја овмөсјасө.**

Тувсов гөра-көза уҗ нүөдөмын јачејкајаслы колө зилны кыҗи вермам пәкыдҗыка пөртны олөмө партијаса ејездлыс шуөмјасөсө.

Мијан областын тувсов гөра-көза нүөдөмын индөма со кушөм моғјас: содтыны көза мујас; көзны унжык шабди; картофель, скөт көрым; көзны весалөм көјдысөн, бурмөдны мүеинсө, буржык көлүјөн да машинајасөн ужавны кујөд-кынҗи сүјны мүө иза вынеөдәнјас; отсавны сүзчытөм крестаналы көјдысөн, ужалан көлүјөн; зилны өтүвтавны гөла да шөркод-фема олыс крестанабөс виғму ужалан коператсјаб, төваринществојасө, артелјасө; бурмөдны уҗсө да отсавны војдөбржык-нын өтүвтчөмјаслы.

Өткымындаын мијан областын кутасны нүөдны контрактатсја. Та-вылө партијаса јачејкајаслы нөшта-нын јона ковмас виғөддыны.

Ми тані торјөн-торјөн быд моғ-јылыс тувсов гөра-көза нүөдөмын огө кутөј виставлыны. Сы-јылыс гижөма торја статҗајасөн тајө нумерын, „мијан сиктјас“ јукөдын. Вөлины статҗајас „Ордымын“, март төлысөа нумерын („Гөран-көзан уҗ-кежлө лөөдөчөм“ да „Бур абу му вынеөдән“).

Төждысам овны мiрөн.

Совет-правительстволөн абу некушдөм дум уккөдчыны код-вылөкө войнаөн. Со-тај гичим во-нын мырсам-пессам му-бердын да кыпөдам аггыным овмөснымөс. Пондылысны ескө капиталистјас терпөңеыс петкөдны, быд-ногөн дөзмөдны мiјанөс; өтi-мөдлаын уна пакөст вөчiсны, сөмын ез-тај мiјан правительствоыд важ сар-моз кыпөд войнатө. Мiјан властлы вөлөмкө, мед дона робочеј да крестаналөн ловыс.

Квајт во сајын-нын Генујаса конперентсија-вылын мi шыөдчылим капиталистјас воңын войнајас қикөз бырөдөм-јылыс, разоружөн-

Разөружитчан конферентсија-вылын.

Вiсталасны-жө-өд большевикјасыд! кывзөј сөмын. Щөктөны разөружитчыны, кор мi война-кежлө лөсөдчам.

не-јылыс. Секi мiјанлыс шыөдчөмсө пыфди ез пуктыны. Сы-бөрын капиталистјас јонжыка бөгтөисны сортавыны да лөсөдавны војутан көлүсө. Төдам-өд, капиталистјасыд олөны қик ужалыөјаслыс вiрсө пычкөмөн, најөс нартітөмөн. Войнаыс налы колө, мед-ескө грабитны унжык војтырөс, мырөдавны буржык мујассө.

Суса ужалөны капиталистјасыд. Колян война-дырјыд уна мiльон мортөс вiисны, воштiсны калекајасөз. Став ужалыс јөзыс вьвти-нын вөли дөзмөма војнанад. Абу зев коккы кыпөдны өнi најөс вьл војна-вылад. Колө кықкө пөрјөдлыны јөзтө. Лөсөдiсны сөгга Лыга Натсiј. Сетчө пырөмаөс Англија, Франтсија, Италија да мукөд посны капиталист-государствојас. Јурнуөдыгјасыс сенi, ферт-жө, мед

горш державажасыс—Англіја, Франціја да Італіја. Мукöдыс курöг-жас-моз пырöмаöг најö борд-улö.

Тажö öтутчöмыс жöз-вожас бытö бур-вылö лöсöдöма. Сы-пыр-пö, шуöны капіталіст-государствожас, позö кутны став му-вылын мір. Вескыда-кö шуны, Лыгасö лöсöдöмаöг сöмын жöзлыг гінжассö пöртмалöм-вылö. Сені уна горнётöны, болгарны воужтан кöлуј чінтöм-жылыг, арміјажас чінтöм-жылыг, меліј кывжасөн ылöдлöны, пöр-жöдлöны жöсö. Віжöдланкö-гөгөр, Лыга Натсіјлөн шуöмжасыс вöлöма весшөрö. Франціја да Іспаніја пöдтісны војдөр во Марокколыг кыпöдчöмсö, оні став капіталіст-государствожасыс пöдтöны кітајса револютсіјаöс. Колоңіјажасын унаыг лептылісны журнысö сетчöсса нарнётöма ужалыг жöзыс. Бомбажасөн, ажеропланжасөн, пушкажасөн да пулеметөн пöдтісны налыг бурлун корбöмсö. Оз-тај Лыгаыд сувт паныд Англіјалы, лбö Франціјалы. Кыз-пö позö. Сені-öд агныс најö ужнас бергöдлöны. Мукöд, посні государствожасыслөн сурöсыс вöснi. Најö агныс кыжöдöны,—оз-ö господа пызан-вывгыс на-горшö, понлы-моз, уг кушöмкö чöскыдтор.

Ас-костаныс капіталіст-государствожасыд оз-жö ладмыны. Кыжöдöны—оз-ö поз мöда-мöдныслыг мыжкö нещыштны. Куш кинад, ферт, нінöм он богт. Сы-вöсна капіталіст-государствожас жонмöдöны асгыныс арміјажасынсö, лöгöдалöны унжык пушкажас, карабжас, ажеропланжас. Лыгаыс віжöдö—мед-ескö кодкö вывті ез жонмы да богт ас-кабыр-улас мукöд вынтöмжык государствожассö. Англіја полö Америкаыс, Франціја відчигö Англіјаыс, Італіја оз ладмы Франціјакод. Ставыс мöда-мöд-вылас кöинжас-моз віжöдöны.

Унаыг-нын капіталіст-государствожас чукöртчылісны быдсама конферентсіјажас-вылö да горнётісны воужтан кöлуј чінтöм-жылыс. Сöмын төлкыс сетыг некушöм ез ло. Некод оз кöссы мед-војдөр богтсыны чінтавын воужтан-кöлујсö. Öнi Лыга Натсіј бара лöсöдiс та-жылыг коміссіја. Со мöдыс-нын коміссіјаыс чукöртчiс Жеңева карö (Швейтсаріаын). Бара кутасын помтöг болгарны—кодлыг да мыјда чінтыштны воужтан кöлујсö.

Корісны щöц кыв віңны мiанлыг правітельствоöс. Мi ескö Лыгаас абу, пырöмаöг-да, сещöм местаад ог öткажитчö кывтö вiставны. Мунісны мiан Жеңеваад бур жортжас, Сöвет-фелегатсіјаас журалыг-пыффыс Лытвінов-жорт. Мi сені мöд-ногөнөн кутім горнётны. Мед-војдөрсö мiан фелегатжас вiсталісны Сöвет-правітельстволыг мiр-нога олöмсö, сесса, вескыда шуісны: ті-ног-пö воужтан кöлујжастö чінталöмөн нінöм оз артмы. Тајинад-пö војнатö помавны оз поз. Мiан ногөн-кö, шуіс сöвет-фелегатсіја, колö помöз разбружитчыны, лезны гортжасас став салдатсö, сотны да жугöдавны став војна нуöдан кöлујсö. Сöвет-правітельство аслаз фелегатжаскöд ыстiс сещöм план—кычi да öдјö-ö нуöдны разбружитчöмсö.

Тажö план-гертыыс мi щöктам став государствожасыслы (агным, ферт, щöц) ноль вöсөн быдлаың лезавны гортö став салдатсö, сіјö-

каднас-жө жүгөднн (бырөднн) став воујтан көлујсө (пушкајас, карабјас да мукөд-тор). Первојја онас мн щөктам чннтыны быдлаын жын армнјасө, локтан војаснас—өстаткнсө леңы.

Тачөм гырыг ужсө, ҫерт, оз вермыны нуөдны агныс капнталнстјасыс. Мн щөктам быд госуларствоө тајө (разөружөньне) ужсө нуөдны лөсөднн комнсснјасас, мед-ескө сетчө щөц пырасны робочөјјас, крөстана да салдатјас.

Газетјасыг мн лыдөм-нн—кыңн капнталнстјас воңсаөснн мнјанлы. Лыгаын налөн прөдставнтелјасыс шуөсны: сөветскеј делегатснјалөн-пө тајө шуөмјасыс Һекытчө оз пуңмы. Ез-на-пө во кадыс помөң разөружнтчыны, жүгөдавны воујтан көлуј. Онн-пө мн ог-на мөвпалө помөң өновтчыны өружөыг. Сөмын-пө чнталам—кодјас-лөн вывтн-уна лөсөдөма өружөсө. Тнјан-пө асланыд лөсөдөма ыжыд армнја. Најө полөны, мед-ескө оз ло асланыс револүтснја да мед өружөтөм-понда оз путкылтны робочөјјасыс најөс (капнталнстјасө).

Мн төдам: капнталнстјас оз лыгтны өновтчыны өружөыг. Сытөг налы воас пом. Пушкајасөн, пулеметјасөн најөс кутөны асгыныс озырлунсө. Налыг-кө он мырдөн, вынөн мырөды да шөдөд чорыд кнјөн олан вујсө, Һөкор оз сетчыны.

Ставмувывса робочөј да крөстана бара-на адғасны: сөмын-пө рочмувывса ужалыз јөз төждысөны мнјан-вөсна. Налөн сөлөмыс сувтасны мнјан-дор. Најө воңө-кежлө кутасны рафөјтны мнјанөс, өтсавны мнјанлы кыпөдны ставмувывса револүтснја.

Мннн.

Кыпөдам култура.

Лөын шулн: медым сотснлнзм-ногса олөмтө лөсөднн, мнјанлы онн колн **сөмын** өтн-тор—вајөднн ужалыз јөзөс сещөм култура-өң, мед најө гөгөроөснны став выгөдасө, бурсө ставөнлы коператснја-пыр ужалөмгыс, медым-ескө ставыс бөстөснны лөсөднн, паскөднны коператснја. „Сөмын“ тајөс н колө онн мнјанлы вөчны. Медым тајө „сөмынсө“ збылө пөртны, колө зөң переворот нуөднн. Уна кад мунас та-выјөң култура кыпөдөм-вылө.

Онн мнјан, Сөвет-госуларствоса пабрнк-заводјасын ужсө, внңму-бердын ужсө—госуларственнеј өвмөссө кыпөдөма војнаөңса выјөң-нн. Робочөјјас да крөстана СССР-ын пунктнны ас-воңаныс мог—вөчны сотснлнзм-ногса олөм. Робочөј да крөстаналөн госуларство чорыда кутчнөс вөчавны выл пабрнк-заводјас, пунктавны уна выл электростантснјасас, лөсөдавны гырыг көрттујјас. Госуларство лептө н внңму-бердса уж, нуө воңө өктса өвмөссө, лөсөдалө өтувја (коллектнвнеј) гырыг өвмөсјас. Ыжыд, зөв ыжыд-ужјас-на сулалөны Сөвет-Росснја-воңын; колө мнјанлы вөтөднн дај бөрө колны капнталнст-госуларствојаслыг өвмөссө, колө течны сотснлнзм.

Мі огё вермё тајё паскыд туй-куъаыс ёджё мунны, огё-кё ставным ётвылыг чорыда кутчёсё культура кыпёдан уж-бердё. Та-жылыг партіјалён 15 сјездыс шуіс асгыс вескыд кывсё, щёктіс воъё-вылё јонжыка кыпёдны культура.

Крестаналы колё, медем советјасын бура ужалісны, меd быд-ногён сені крестанаёс отсалісны, медем шыёдчёмјассё сылыс ез пёжны кабалајас-чукёрын. Меd коператівјасын ужалыгјас кужісны бура, культурнеја пуктыны вузасан-нобаган ужсё, став колан ужсё меd коператівын ём лотајтёмјас ез вёвны. Крестанін кёсјё, меd кутас быдмыны кык шеп сені, кёні ёнёъ-на быдміс ётё шеп да сізі воъё.

Уна-на нелучкіјас емёс мјан советјасын да коператівјасужын, щёкыда-на крестанін ужалё аслас му-пельёс-вылас важ федыс-моз. Сіјё омёлторјассё мі вермам зікёъ бырёдны, кор крестана лёбны велёдчёмаёс, кор культураыс пырас мјан олёмё, ужё. Оз поъ шуны сізі: ог-кё лёо мі грамотнејёсжык, мјан овмёс оз кут бурмыны, советса да коператівса уж оз кутны лыбны. Абу сізі: культура кутас лептысны щёщ овмёс кыптёмкёд; советјасын да коператівјасын уж пондас бурмыны, кор најё-бердё кутчёгас став јёзыс. А совет-уж-кё бурмас, коператсіја вынгалас, овмёс тувтчас воъё—кыпалас накёд щёщ і культураыс ужалыс јёзлён.

Меъшевікјас, совет-властлён вёрёгјас вёлі шуёны: сотсіализм строітны кутчёсны-пё поъё секі, кор јёзыс лёо культурнејжык, а сытёг-пё велёдчытём крестаналы да робочејјаслы нёном-вылё і бостны ас-кёі власттё. В. І. Леёнін гёжліс: колё-пё бостгыны помёаныс—воъын револутсіјасё вёчны. Сіјё сетас робочејјаслы да крестаналы власт. А властыс-кё робочеј да крестана кын лёо, поъё вётёдны культуратё мукёд јёзлыс. Сізі і мјан лёі. **Октябрса револутсіја сакмёдіс немёвеја узёмьё, петкёдіс пемыдыс робочејјасёс да крестанаёс, сетіс став ас-ворьіја-јёзлы культура.**

Комі крестанін ёні абу-нін војнаёъса крестанін-коф. Комі крестанін матысетіс культура-бердё. Кызі буржыка вёдітны уважны мусё—сіјё ёні мунё јуасны агрономјас-дінё. Зев унаён сузёдёны да лыфёны газетјас да нёгајас. Уналаын крестана агныс восталёны гёрд пельёсјас да ётвылыс сузёдёны сетчё нёгајас-газетјас. Уна ёіктё-нін лёгёдёма радио, да кывзёны зонь ёіктён јуёрјас паскыд-інын олём-жылыс, мыј фіјітчё му-сар-вылас. Кывзёны, тёмалёны, кущём-ногён кёсёны нудёны воъё ужалыгјасёс совет правітелствс да коммуніст-партіја кокныджык олёмлаыс. Крестана оз кёсјыны колны велёдтёг асгыныс чельафнысё: корёны властыс унжык школа востыны, агныс отсалёны вёчавны школа-улё выль керкајас. Вежёіс мјан і оласногным (быт); војтыр кутіс выль-ногён, буржыка овны. Оз-нін ставыс нуны чельафсё пыртны поп-дінё. унаён-нін гётрасёны вёчкотёг. Нывбабајас сузёдёны ётвылыс машинајас да кутчёсёны артелён нудёны асгыныс ужнысё. Крестана,

вічко празнікјас-пыџді, заводіталоны празнујтны сѳветскеј празнікјас. Челаџ велѳдчѳны вьл олѳм дорны піѳнер отрадын. Најѳ велѳдѳны бат-мамнысѳ сѳстѳмжыка овны. Уна тор-вьлѳ-на нѳшта поѳѳ индыны џерт, уна-на колыс да ѳнѳѳ кысѳѳ мјан, олѳмын і важ омѳлыс. Сѳмын вылыс вермѳ важсѳ, важыс чірзіг-тыр кутіс колны бѳрѳ. Вермасны важыскѳд мј кутам буржыка,—кор лоам велѳдчѳмаѳбжык, кутчісам-кѳ нѳшта чорыджыка культура кыпѳдан-уж-берѳѳ.

Мјан комі јѳзлы уна вын-на ковмас пуктыны куш лыѳѳы-гѳм-гіжѳмсѳ гырысјаслы шеѳѳѳѳм-вьлѳ. Зев нѳжјѳ мунѳ гырысјас-ѳс велѳдѳмыѳ. Оз-на зев лучкі мун і іѳѳт-школаѳ-ветлан арлыда челаѳѳс велѳдѳм. Унаѳн-на на-пыс оз велѳдчѳныны. **Грамѳта сетны гырыс-јѳзлы, став челаѳѳс школаын велѳдны—ѳні мед ыжыд-мог. Тајѳјасеань і колѳ заводітны культура кыпѳдан ужѳѳ.**

џерт, оз ков бокѳ колны ужалыс-јѳзлыс і ѳѳнвіѳалун кутѳмсѳ. Колѳ і сіјѳ уж-пондаыс јѳнжыка тѳждысны. ѳд уна комі челаѳѳ іѳѳт-дырјі кулѳ быдса вісѳмјасыс, ѳгѳ кужѳ віѳнысѳ-да. Сіјѳ бара-жѳ велѳдчѳтѳм-понда. Медым быд мам вѳлі велѳдчѳма, медым сіјѳ кужіс бура быдтыны, дѳѳѳрїтны асыыс кагасѳ. А ещаѳн-ѳмѳј мајїт-чѳны лѳквісѳмѳн-понда, јѳѳм-вѳсна. Відчысны на-помыс бур, ѳѳн-віѳа челаѳѳс, џерт, оз поѳ, дај агныс најѳ оз вермыны ужавны ѳѳнвіѳа морт-коѳа. Сѳкыд уж-бѳрад унаѳн-на шѳјтчѳны віна суладорын, кынмѳны-кѳ—вінаѳн-жѳ шѳнтысѳны, шѳгсѳ „пальѳдѳны“—бара віна румка-дорын. Оз-на быдѳн тѳдны куцѳм убытка вайѳ вінаыд, кычі сіјѳ јїрѳ мортлыс ѳѳнвіѳалунсѳ. Сѳмын секі оз ло мјан віна јѳѳмыд, лѳѳны-кѳ бур кїно-карїнајас, поѳѳ-кѳ јѳѳм-пыѳѳі, петны кывзыны радїѳ. Јѳнжыка, мыј ебѳсыс колѳ пессыны быдлаѳ лѳгѳдны радїѳ, лѳсѳдны унжык кїно-передвіжкајас. Колѳ ѳнісань быдѳнлы јѳнжыка сѳгтсыны культура-кыпѳдан уж-берѳѳ. Сіјѳ ужсѳ січі нѳѳдны, медым отсалїс Сѳвет госуларстволы течны сѳтсіалїзм, медым сіјѳ ужыс отсалїс лѳсѳдны вьл-ногса, бур олѳм быд ѳїктын.

Мјан крестана уналаын корѳны велѳдны најѳс лыѳѳыѳны-гіжны, корѳны нїгајас лыѳѳысан-керкаѳ. Быд-ногѳн налы колѳ отсавны вьл олѳмлыс петасјассѳ буржыка пельѳгүјтны. А крестанаыс агныс кутасны-жѳ отсавны культура-бердын ужнѳѳдысјаслы.

Колѳ быдѳнлы помнїтны В. І. Ленїнлыс шуѳмсѳ: „ѳні мјанлы колѳ сѳмын культурнеј револүтсіја, медым лоны сѳтсіалїзтїческеј госуларствѳѳн“.

dözöritöj vör.

Вөрыд Коми областувса овмөслы сетö ыжыд пöльза. Пујаснас пöльзүтчöмыг-кынзi, вөр-помыг бөгтöны мукöд-пöлбс пöльзајас: вöралöмөн (кыјсöмөн) да мукöд-ногөн. Областувса бјуджетö мед-уна докодсö сетö вөр; сы-сајын-жö мед-јонасö i коми јöзлөн озырлуныс.

Вөр-овмөс бурмөдöм пыр-öтарö вожд мунö. Вөр лөгöдлөм— (лесоустройство)-вылö правительство вижд бура уна сөм. Заграничаö нуөм-вылö вөр леждм воыг-воö паскалö.

Богтам ас областын стрöйтчöмјас: воыг-воö пыр унжык стрöиталöны выль школајас, больничаяс, скöт-бурдöдан да агрономическеј пунктјас, шоныд скöт-виған-иңјас, обшествоса һаһ-виған-жыт-һыкјас, пöжарнеј сарајјас, електрической стантсијаяс; кутчöдöны кустарнеј көлуј вöчалан ужö.

Јона стрöйтчалöны i крестана. Мукöдлаын крестанаыс агныс шуöны: „выль керкајас-пö быдмöны щак-моз-жö“.

Сiккö, вөр леждмыд codö i област-пыщкын пöльзүтчöм-вылö.

Вөр-овмөсыг докодјас ыждöдны оз поз сöмын унжык вөр лөждмөн. Вөр-овмөс бурмөдöмтö колö нуөдны сы-выјöз, мед вöрыг весшөрö һинөм оз вош, мед быд ув, быд мыр мунисны пöльза-вылö, мед бур-ногөн кыјсöм-вöралöмыг воис унжык докод, сiсi вожд. Та-зи вөр-овмөсыг докод позас зев јона ыждöдны.

Öни мијан 15 лесничествоын ғырыг пилитан вөр сеталöны (ле-зысјаслы вузавлöны) мырјассö лыддöмөн-һин. Богтыгыс мыј колö сетыг вöчö. Та-ногөн богтөм путö ставнас позö иһавны пöльза-вылö.

Сегга вöчалöны видлөгјас областын скипидар да канифоль вöчан ужјас лөгöдöм-могыг. Тöдмалöны сирöд (сирöда-мыр) запасјас, скипидар да канифоль вöчан ғырыг заводјас стрöйтөм-могыг. Лөгöдчöны стрöитны кабала вöчан завод. Ем мијан кык вөр-пилитан завод дај вожд-на көсјöны сещöмјассö вöчавны. Кустарнеј ужјас паскөдöм-могыг, сетöны бура ғырыг кокһөдјас öтувтчöмөн сир да дегөд вöчыг кустарјаслы (кокһөдöны сирөдсö һöбны). Нуөдöны вöралан-овмөс (вöралөм) бурмөдан да пушней-звер рөдмөдан ужјас. Сы-могыг таво iзһаын да Усвавомын (Уст-Усаын) востöны кык пушней-звер-быдтан-иң (кыңјаслы да ручјаслы). Сыыг-кынзi тöдмалöны, јона-ö барыша лөö да оз-ö поз богтöны мијан вөрјасын чукөртны заграничаö нуөм-вылö пу-көјд iсјас да жежыд һищјас (јала).

Шуны-кө, вөр-овмөс да вөр-промышленност Коми областын са-меј кыптан-паскалан туј-вылынöс. Оз-һин ков дыр видчыоны сiјö кадсö, кор вöрыс i вөр-пыщса ембурыс (ставыс, мыј ем вöрас) зон-нас кутасын мунны пöльза-вылö да сетны докод.

Вөрыд коми јöзс вөрдö-јукталö, отсалö кыпöдны овмөснысö. Сöмын јöзыс оз-на бура гөгөрвоны вöрыслыг ташöм бурјассö-да, вөлитчöны лөк-ногөн.

Колём воё ме бура паскыда-код-нын вiставлi вөр сотчёмјас-жылыс да кущём гырыс убыткајас вайёны најё Коми областса вөр-овмёслы (вiқёд 1927-ёд вога „Ордым“-журналыс).

Онi сорнытышта мукёд-ногён вөр жүгёдёмјас-жылыс.

Вөрёдыд мёдёдчан-да зев уна адзан лёсалём да шуплём пу-јас. Мыла-нё сiқи? Унжык кадсё коми морт коллёдё вёрын. Быд вёрын-олыс ылалёмјасыс-да, мыј-да, вёчалё аслыс пасјас (шуам, туј пасјалё) пујасё лёсышталёмён, шупышталёмён, а мукёд-дырјi-ыс везiг пусё пёрёдас. Сiқи мунё воыс-воё. Кущём пу паныдасас, сылы i черён сапкёны, некущём бёрјыгём оз овлы. Пожёмлы омё-лика лёсыштёмыд нинём-на: пуыс сы-вёсна оз щык. А јонжыка лёсыштёмыс, лiбё шупыштёмыс щыкё (пёрё фаутё) i пожёмыд. Коз-пу щыкывлё везiг чер-тышкён кучкёмыс. Черён дојдёма коз-пуыд тыр-нын лоё фаут.

Онiја правiлёјас-сертi фаута-путё зев донтёг лыддёны: бур пулы лёсёдём такса-сертi, фаута-пулы пунктёны донсё сёмын дасёд жүкёнсаң нолёд жүкёнёчыс (1 јон пунктё вочаасё 4-10 фаута-пу).

Серт, оз-жё қик став фаутыс ло мортён щыкёдём-помыс. Фа-утё вермёны пёрны мукёд-дырјi i агныс пујасыс: јона-кё увјасёс, пiнёлёс, щакаёс, кёзыдён щельлагёмаёс да сiқи воё.

Уна-ё-нё-егкё государство да Коми област бостёны быд во убыткасё фаута-пујасё вузавлёмыс?

Лыдёны-кё фаута-пујас мукёд местајасыс 60%-ёз (а сымда-ыд овлё) да бостны-кё Област-паста шёркодёдема вөр вузалём 3 мильон шайт-дон, позё шуны: мортён щыкёдём-помыс фаутё, пёр-ём пујас быд во вайёны убытка со-сурс шайт-дон. А бур-ногён-кё егкё вёфiтчыны вёрён, ташём ыжыд убыткаыс позё мынтёдчыны.

Колё вiставны нёшта со мыј-жылыс: тулысјасын јона кырсё-ны том пожёмјас сувтсённас дај пёрёдёмён—перјёны лi. Лиаслё-ны јонжыкасё челаф, нывбабајас да пёрыс јёз. Оз-ёд щыгјалём-понда лиасны, қик кущёмкё „чёсмагём“-понда жүгёдёны лиасiгас зев уна вёрсё. Оз мёвпыштны, кущём ыжыд убытка воё сетыс го-сударстволы.

Гёгёрыс кырсёём-бёрын пуыс козмё. Лиасё-кё, шуам, став јёз-пыщыс вiтёд жүкёныс (20%) да ётi морт-кё быд во шёркодём-мында лиалё 10 пу, ётi вонас област-паста жүгёдёны 400 су рспу.

А сiјё вёрыс егкё кымынкё во-бёрын тујiс-стрёитчыны, пiлитём-вылё лезны.

Сiқ-кё, быд во мiжанлы воё не ётi-со-сурс шайт-дон убытка i лиасёмён вёртё жүгёдём-помыс. Ташём лок ужјасё вёрлы вёчны ёнi абу-нын-егкё кад-да, колё-нын быдёнлы ёвсыны кыз-сурё вөр жүгёдёмыс-да!

Матысёмны тулыс да гожём. Тулыс-гожёмын бара вермасны лоны вөр сотчёмјас, сесга јёз-кi-помыс вөр жүгёдёмјас. Вёрён

лок-ногөн вөфитчөмүд мунө, унаөн-на вөр-вылад важ јөз-моз виқө-дөны-да, вөртө чажтөны помтөмөн.

Колө чорыда заводитлыны вермагны вөр жугөдөмкөд. Колө зев паскыда нуөдны вөр-јылыө вигтавлөм (агитатсия). Колө бура јөзсө төдмөдны, кушөм пөльза вајө вөрыс коми јөзлы да став ов-мөслы. Тајө ужас колө кыскыны вөр-бердын ужалыөјасөс, комсомлетсјасөс, коммунистсјасөс да профсоюзса шленјасөс, шөщ став өктса вөзмөстчыө крестанаөс.

Коркө-кө шульвлисны: „мијан нем-чөж-пө вөрыд тырмас“, өнi вөр-вылө сiқи виқөдны оз поч.

Агным ми быдөн адçam: вөрыд воыг-воө өктјасган ылымө. Мукөдлаас стрөйтчан вөрла колө-нын мунны 15-20 километр-сајө. Сыө матыныс тујанжык вөрыс абу-нын. Сiқи-кө кутас мунны вөзө, кымынкө дас во-бөрын ми воам вөрыд тупикө.

Вөр-овмөс коло кутны сiқи, мед дугдывтөг (коставлытөг) поөө вөли сiјөн пөльзүтчыны. Сiқ-кө, колө мијан пөльзүтчыны вөрнас план-серти, мед быд вога кералөм вөрыслыө төдам вөли лыдсө, а сы-местаө мед вөли выль вочасөн быдмө.

Колө быдөнлы еновтчыны вөр-вылын тешитчөмыө, лок-ногөн сiјөс жугөдөмыө. Мед мијан чукөстчөм „дөфөритөј вөр“ збылыө олө-мас пырас. Секи бурыс лөө аслыныс-жө крестаналы дај шөщ госу-дарстволы.

В. Забелін.

Врачлөн сорңијас.

Пісҕиөн вiсөм.

Пісҕи—вужан вiсөм. Тајо вiсөмыс јона вөлі паскалөма 1700—1800 војасө, секи јөзыс ез-на кужлыны агнысө вiҕны тајо вiсөмыс-да. Сijө кадас тајо вiсөмыс уна сурс јөз кулісны, унаөи сiнтөм-мисны, а меҕа-һин унаөи тајо вiсөмысла лоіны пісҕи-гера чужөма-өҕ. Быд 100 вiсөм морт-пиыс кулісны жынгыс унжыкөныс. 1800-1900 војасө Рытыввыв-Јевропаын пісҕи-вiсөмыд, пісҕиалөм-понда јона-һин чiнис, а мукөд государствојасын ҕикөз быри. А Россияын сijө кадас пісҕи вiсөмөн өти онас вөлі кулөны 50.000 мортөз.

Војнајас-бөрад СССР-ын пісҕи-вiсөмыд зев-јона паскаліс. 1919 воын пісҕиөн вiсөмаөҕ 108.081 морт, а 1920-өд воын—162.094 морт. Та-бөрын пісҕиөн вiсөм бөр кутiс чiнны, 1923-өд воын вiсiсны сөмын-һин—57.840 морт. Көт-і пісҕиөн вiсысјасыд Совет Сојузын чiнөны, сөмын мукөд государствојасын-серти јона-на вiсалөны. Быд 100 сурс морт-пиыс 1923-өд воын пісҕиөн вiсөмаөҕ: СССР-ын—36 морт, Југославiјаын—9 морт. Англијаын—6 морт. Польшаын—2 морт, Франтсiјаын да һемеҕјаслөн нөшта-һин ещаөи вөлөмаөҕ вiсысјасыс, Скандинавскеј государствојасын өти вiсыс морт ез вөв. Быд 100.000 морт-пиыс гiжалөма пісҕиөн вiсысөс 1923-өд воын: һемеҕјаслыс—2 мортөс, СССР-ыс—36 мортөс, Коми областыс—573 мортөс. 1924 воын: Англијаыс—6 мортөс, СССР-ыс—21 мортөс, Коми областыс—163 мортөс. Тајо лыдпасјасыс тыдалө: мијан Коми областын пісҕинад меҕа јона вiсөны. А јона вiсалөны пісҕинад со мыјла: мијан јөзыд Рытыввыв-Јевропаса государствојасын-серти колөмаөҕжык олөмсамнас, југыдлуннас, сөгга омөла-на тани пісҕи-аөны.

Һыҕи вiсөдө пісҕи вiсөм.

Мед-воз вiҕөдлам, кыҕи да мыјөн вужө тајо вiсөмыс. Вiсөмөдыс (заразаыс) вужө көлуј-пыр, сынөд-пыр, вiсыс-морт дульнас, гут-јас разөддөны-і да нөшта мукөд-торјасөн.

Наука төдмалөма—став-сикас пісҕи-вiсөмсө новлөдлө өти-сикас вiсөмөдыс (микроба). Пісҕиөн вiсөны і скөт.

Вiсөмөдыс (микробыс) олө пісҕи дојјасас, сiҕжө тыын (логкејын). Кызөдiг-горөдiгөн вiсыс мортсаы дульнас вiсөмыс вужө зон-вiҕа мортлы. Сурөм-бөрас вiсөмсө казалан сөмын вежон кыкмысҕи.

Пісҕиөн вiсөны гырысјас-і чельаҕјас, ферт, абу-кө најөс пісҕи-алөмаөҕ, либө пісҕиавлөмаөҕ-кө во 10-сајын. Вiсөма мортыс мед-возсө бијалө, вiсөмө јурыс, омөлтчө. Ньолөд-луннас јаз-вылас кiстө—

лобны гөрд вежд-жывяс, кык лун-мыгті вежд-жывясыс лобны гафјас-кофөс, кык лун-бөрын оралобны. Оралоб-бөрас мега эбкыда вгөддө.

Сегга гафјасыс кутасны потласны да когмыны өд аңажасө, Аңажасыс кгөбны да чужом-вылад лобны пгтг серјас. Оз-кө ло некушөм немулгча (осложнењејас) вгггас, вгөмыс бырас 3-5 вежон-мыгті.

Пгтг-вөсна өнтөммөны.

Пгтг вгөмлөн гафјасыс јаж-вылын-кыңг, овлоны вом-пыщкын, горшын, өнгјасын-г. Гола-пыщкад-кө лоө, сггө зев лок. А өнгјасө-кө летас, мортг өнтөммө. Росгјаын мега јонасө вөлі өнтөммөны пгтгыс. Быд 100 өнтөм морт-пгыс 12 мортг өнтөммөмаөс пгтг вгөм-вөсна. 500.000 өнтөм-морт-пгыс Росгјаын 60.000 мортг өнтөммөмаөс пгтг-вгөмыс. Со-өд кушөм ыжыд омөль вөчө јөзлы пгтг-вгөмыд.

Пгтггалөм-жылыс.

Пгтгөн вгөны скөт. Најөс вгггас мортөс моз-жө кгтө. Мега кокня вгөны мөсјас. Мөскыдлөн пгтгөн вгггөн лобны вөраас гафјас, оралобны, сегга аңажасыс кгмөны да гылалобны. Сы-местаын лоө пгтг сер. Неуна мөстө кынтө. Сегга мөс бөр бурдө. Мөсган пгтг вермө вужны лыстыгысылы.

Англгјаса врач дженнер, 18-өд немын кагалөма: мөслыстыгјас-кө вгөлөмаөс мөсган вужөма пгтг-вгөмөн, сы-бөрын мөдыс пгтг вгөм оз-нын богт. Тајөс төдмалөб-бөрын, дженнерыд шуөма: „колө-пө носонө (искуственне) јөсө вгөмөдны мөс пгтгөн“. 1796-өд воын дженнер пгтггалөма 8 арөса челаөс (мөс-пгтгөн-вгөмыс мортлыс пгтгсө бөзтөма).

Сы-бөрын кымынкө төлыс-мыгті сггөс-жө пгтггалөма натуралнеј пгтгөн. Сөмын вгөмыс абу-нын бөстөма—зонвгча колөма.

Та-бөрын јона кутгсны јөзөс пгтгавны: мед-воғ кутгөгсны тајө ужас Јевропаса Рытывыв госуларствојасын. Мега-нын немечјас. Најө 1878-өд воын сенг леггсны закон став јөсө пгтгавны. Кымынкө во-мыгті пгтг вгөм јона чгнгс. Сөмын өткымынөн кутгсны вгавны. Законсө леғтөз сенг пгтгнад уна дас сурс-јөз-на вөлі вггалөны.

Росгјаын револутсгаөз јөзтө зев-на омөла вөлі пгтггалөны. Мед-өскө бырөдны пгтг вгөмсө, Народнеј-Комгсарјаслөн-Сөвет 1919-өд воын легг закон. Шугс быд мортөс пгтгавны, өтчыд 1 арөсөн (ваксснатсга), мөдыс (реваксснатсга)—10-11 арөсөн да 20-21 арөсөн. Тајө законсө леғөм-бөрын, јөзөс јона кутгсны пгтгавны. Мөскуаын 1924 воын быд 100.000 јөз-пгыс вөлі 10 вггыс. Ленинградын 1919 воын быд 100.000 морт-пгыс пгтгөн вөлі вгөны 628 морт, а 1923-өд воө быд 100.000 јөз-пгыс пгтгөн вггысыс вөлөма сөмын—нын 5 морт. Чгнгс пгтггалөм-понда.

Пістїалан уж міжан Комі областын мунö омöла-на. Быд 1000 морт-пые 1922-öд воын пістїасöма 71 морт, 1923-öд воын—20 морт, 1924-öд воын—163 морт, 1925-öд воын—53 морт. Омöла пістїасöны тани, жона-на пемыдöг-да, оз-на гөгөрвоны сыыс бурсö. Сесса оз-на-жö тырмы сöмыс быдлаб ыставны пістїалыгасöс.

Пістїалöны вактїнаөн лыбö фетрїтөн. Тајöјасöс бостöны нарог-нö пістїөн вїсмöдöма кукаңлыс. Пістїалїгад колö быдлатї сöстöм. Пістїөн вїсмöдöм кукаңлөн пістї гафјасыс кїсмöны 6-7 лун-бöрын, кїсмöм-мыгтыс пещö (заразасö) чукöртöны да вöчöны вактїна.

Пістїавны колö став кагасö арöс тыртöз. Пістїавтöзыд кагатö колö жона мыскавны да пастöдны сöстöм дөрöмөн. Пістїалöм-бöрас пістїалöм-інсö колö вїзны сöстöма, колö вїдчыны гыжыштчöмöыс да пещасöмыс. Пістїалöмыд 5-7 во-бöрын оз-нын кут вїзны вїсмöм-сыд. Сїзкö, 8 лыбö 10-кымын арöс тырїгөн колö мöдыс пістїавны. Мöдыс пістїалöны школаö лыбö фетскеј садјö пырїгөн.

Кожмöдыс пістїалöны быд мортöс 20 арöсөн: заводö лыбö учреждєнїеб ужавны пырїгөн, Гöрд арміјаö мунїгөн да сїз возö.

Пістїалöмыс-кö артмö—3-öд лунас лöб гöрд вежөр-јыв, 6-öд луннас лöб гаф-коф, 8-öд луннас орсалö (неуна секї кынтыштö), 11-öд лунјас-бöрын орсалöм-їныс кутас когмыны. 3 вежалун-бöртї пістїалöм-местаас лöб сöд аңа, сесса аңаыс узö да лöб нем-чöж-кежад рубеч.

Мї шулімö-нын—пістї вужан-вїсöм. Сїзкö, пістїөн вїсмöм мортöс зїк-пыр-жö колö торјöдны зонвїза-јöз-дїныс, бостны бурдöдны.

Мед оз паскав пістї вїсöмыс, вїсыгтö больнїчаö нуöм-бöрын, керка-пыщкöссыд колö вїны пістїалыс заразасö—вїсмöдысö. Колö вöчны фїзїнфектїја (щынас формалїныс).

Быд мортлы колö пістїасны дај чельасö щöц вайöдны.

Пістїалöны быд сїктса больнїчајасын да пельшарскеј пункт-јасын.

Врач І. С. Кокаңїн.

Міжан сиктјасын

Матысмө көзан кад. Колө көзны весалөм көјдысөн.

Міжан Областын быдлаын-на көза-мујас јог-турунөн тырөмаөг. Быдён ескө төдөны јог-турунлыг локлунсө, быдён асқоны,— јог туруна му-вылын сөмын жын урожај воө, сөмын омөла кужө-ны дај оз і јона зільны јог-туруныскөі вермаснысө.

Мыј-нө колө төдны му-вылын јог ту-рункөд вермасысөгөн? Мед-воғ со мыј: јог-турун виновжык—вөдјтан быдтасјасө. Сы-вөсна сјјө воғжык чужө, вермө быдмыны көзиджык-дырјі, васөджык, да чорыджык мујас-вылын. Сөсө јог-туруныд өдјөжык быдмө, панјө көзјассө. А ордјөдас-кө, јог-туруныс мөдас көзјасыдлыг мырдыны муыс сојанторсө, шөндөсыс сәјөдө,—ку-тас өбөдјтны көзјастө. Сөрт, сөсө вө-дјтан быдтасјаслы сөкыд јог-туруныдкөд вермаснысө.

Көјдысө өктјасөмөдөдөм-воғын видлалды агрономјас да мешөк-јас-вылө пукталды клејмајас. ачыс ксөгө му-вылад, сјјө абу на зев

дыво. Босто дывод, кор крестанін ас-кінас јог-турунсö көзö му-вылас.

Тані мі њеуна сорнотыштам кызі позö дугдыны крестанінлы му-вылас јог-турунсö көзöмыс.

Міјан крестана зев-на ещаөн көјдыснысö төлөдöны төлөдчан машинаөн, быдлаын-на вартөм-бөрас зырјөн којалөмөн төлөдчöны. Ферт, тазі төлөдигад унжык јог-турун көјдысыс оз і торјав быд-тас көјдыс-дінгыд.

Унжык јог-турун көјдысыс зев посні да гырыс тугјас-пыщыс оз зев і тыдав. Крестаніныд сесса і мөвпалö: төлөдчигас-пө-өд став төрїчаыс (јог-көјдысыс) бокö муніс, торјалис. Воқмөстчыс крестана төгөрвоісны-нын,—кіөн төлөдигөн он вермы став јог-турун көјдыс-сö торјөдны. Колö сы-бөрын нөшта-на весавны көјдыстө көјдыс ве-

Агрономлыс лектсїја кывзöны.

салан машинаөн. Сесса-өд вегі і төлөдчан машинаыд (вејалкаөн) оз-на вермы став јог-турун-көјдыссö торјөдны. Вежөражык крестана быд во кутісны көзтөчыс став көјдыссö леңны көјдыс весалан машина-пыр. „Огö-жө-пө кутö (ас-кіјөн-көзөмөн) јог-турун мујас-вылын вөдїтны. Төдам-пө-өд, јог-туруныд көзэлыс вынсö мырфөдө, шондїсыс сажөдө, урожайсö сесса көзэјаслыс чїнтö“.

Уна вөлөстын-нын öні ставыс бостөісны көјдысјассö весавны. 1919 воын Јаренскеј ујездулын вїқму-управленьнеыс көјдыс весалан 15-кымын машинаөн кујім төлыгөн став ід көјдыссö ујездыс весавліс. Нөтї крестанінлөн ез коллї весавтөм көјдыс.

1918 воö њањ омөла быдмїс. Унжыклаас ідјыс омөла воіс, кын-малїс-да. Вїқму-управленьне продкомкөд щөктїсны секї крестаналы став ідсö весавны—буржыка воём туссö торјөдны весалөмөн, да чужтөмөн вїдлөм-бөрын чужансö, көјдыс-вылө колны. Чужан көјдыс-вылө (лїшнеј-кө сїјө вөлі крестанінлөн) продком вөлі сетö шобдї пыз. Крестана чужан ідсö нөтї ез сојны.

Тагї став кѳдыссѳ весалѳмѳн Јаренскеј уездулын ез зев і тѳждысны кѳдыс вајѳм-пондаыд. Јемва вѳлѳгтјасѳ ез тырмы ас-кѳдысныс: лоі вајны сетчѳ ід кѳдыссѳ мукѳд губерњасыс.

1919 воѳ ѳањјас бура быдмисны. Кѳні вѳлі кѳѳѳма ас-ід кѳдысѳн, урожај воіс зев бур. Сѳмын Јемва вѳлѳгтјасын, колѳн вѳлі кѳѳѳма вајѳм кѳдысныс, ід ез уѳіт вѳнысѳ, вежѳн і лоі сїјѳс вундыны. Јемвасаяс гѳгѳрвоісны—колѳ-пѳ-тај вѳлѳм ас-овмѳсын лѳѳѳдны кѳдыстѳ. Кѳні уна во-нын весалѳны кѳдыссѳ, адјисны: весалѳм кѳдысѳн кѳзїгѳн ыжыджык урожај воѳ, јѳг-туруныс озжык быдмы (ѳерт, чїнас, он-кѳ ас-кїнад мѳд сїјѳс кѳзњытѳ), кѳдысыд гырысжык туса да сѳкыджык лѳѳ,—Кѳн-сурѳ сѳсѳа кутїсны сорњїтны „Тріумф“ машїнаѳн пѳ кѳдыстѳ весалѳмѳн, тѳдчѳмѳн ѳдјѳжык ідјыд воѳ. Регыджык-ѳ весалѳм кѳдысѳн кѳѳѳма ід воѳ, оѳѳ-на тѳдѳ. А мыј збыл весалѳм кѳдысѳн кѳѳѳм-понда мујас јѳг-тѳммыны кутїсны, урожајыс ыжыджык воѳ дај туыс гырысжыка, быдмѳ—сїјѳс бура-нын тѳдам. Агрономїја вајѳн-нын та-јылыс вїг-талѳ крестаналы.

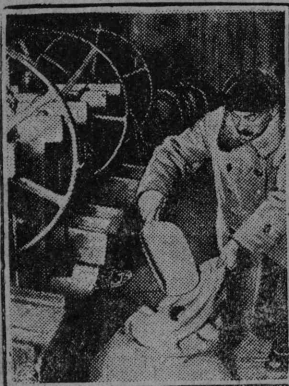
Војмѳстчыс крестаналы та-јылыс вїгставнытѳ оз-нын ков,—најѳ тѳдѳны-нын кѳдыс весалѳмлыс бурлунсѳ.

Кушѳм машїнаѳн мед-бур весавны кѳдыс?

Емѳг кык-сїкас машїна: ѳтыс гырысѳа посњїа тусјасѳ торјѳдѳ (шүѳны Тріјерѳн). Мѳд-нога машїнајасыс торјѳдѳ сѳкыд тусјасѳ кокњыдѳыс. Тащѳм машїнајасѳ шүѳны Тріумфѳн. ѳерт, кыкнан-сїкас машїнаыс торјѳдѳ і јѳг-турун кѳдыссѳ.

Мїјанлы мед-јѳна ѳні колѳ кутчїсны Тріумф машїна-бердѳ. Сїјѳн ѳдјѳжык—луннас тонна кујїмѳз-њѳлѳз-кымын (180—250 пудјѳз) позѳ весавны. Тајѳ машїна-сѳ і новлѳдлынысѳ кокњыджык.

Кѳзтѳз зев-нын ещѳ кад колї. Кѳдї ез-на весав ід кѳдыссѳ колѳ ѳні-жѳ весавны, мед ескѳ ез-жѳ ло весавтѳм кѳдысѳн кѳзњы. Оз ков вунѳдны пѳслѳвїча: „Мыј кѳзѳн—сїјѳс і вундан“. Љѳк, јѳг-ѳг кѳдысѳн-кѳ кѳзѳн, јѳг і лѳѳ вундыны.

Кѳдыс весалѳны.

В. Јсаков.

Шабди вöдитöм-вылö задаткijas сеталöм-jылыс.

(Контрактатсия).

Государство шöктö крестаналы жонжыка кутчисны шабди вöдитны. Шабдиыд колö, öтiкö, асланым пабрик-заводjasлы сырjo-вылö, мöдкö, сijöс уна позö вузавны заграничаö. Заграничакöд тöргүжтi-гөн, налыс төварjas нöбалигөн мижан колö сетны налы зарны лiбö кушöмкö товар. Медгасö, ферт, лö төварөн мынтыны.

Револютсияöз сiзжö i öни вузалам нан, вөр, сөгга шабди. Куш шабдиcö вожаöз вöли нуöны заграничаас 100 мильон шайт-дон-кымын. Вожа-дырji да револютсия-дырji шабдиыд заграничаö ез мун. Секи сөгга шабдилөн доныс угли. Уна губернаjasын дурдылисны шабдитö вöдитöмыс. Öни бара бостöисны шабдитö вузавны.

Мед-ескö шабди вöдитöмсö паскöдны—медым сijöс заграничаö унжык позис вузавны, асланым пабрикjasлы тырмымöм сетны, государство шуис нуöдны шабди кöза контрактiруйтöм: шабди кöзысjasлы вöзвыс сетны задатки; медым шабди вöдитысjasыс сijö гöм-вылас лöзöдiсны вузöс шабди.

Шабди контрактiтöм бурмöдас-паскöдас Көмi областын шабди вöдитöм.

Кöзajas контрактiтöм-jылыс мижан областын сöмын-на öни кутисны сорнитны. Областувса вижму-управление-бердса совешщанне-вылын шуисны: колö-пö контрактiтны шабди. Таво видлög-вылö контрактiтны кöсjöны 108 тонна шабди-куфел да 20 тонна шабди-кöjдыс. Шуисны шабдиcö контрактiтны Луза-бердса раjоныс 300 гектар местаыс да Ажкiнасаыс—25 гектар-местаыс.

Быд гектар контрактiтöм места-вылö сетчö шабдиcö кöзысjasлы задатки: шабди-си-вылö—50 шайт, шабди кöjдыс-вылö—5 шайт да 60 ур. **Сiзкö, лö сетöма став задаткiыс—16,698 шайт.**

Раjонсö бөрjигөн лöи вижöдлыны—көнi жонжыка шабдиcö вöдитöны, көнi да уна-ö вузалöм-вылö кöзöны. Мижан областын шабдитö жона позö вöдитны (Iзма-Печера уездыс-кынжи), даj крестана пöшти быдлаын сijöс аслыныс-вылö кöзöны. Сöмын совешщаннеыс шуис—оз-пö первоj вотö уна ков контрактiтны. Öд контрактiтöм шабдиыд кутас мунны вузалöм-вылö. А вузалан шабдиыд колö бур, мiча. А мижан тани шабдиыд абу быдлаын öткoд, сөгга омöл, оз-на кужны бура дöзöритны-черефитнысö-да. Ем, ферт, i бур шабдиыс, тujö да бостöны асланым пабрик-заводjasö даj заграничаö. Сöмын, мукöд-дырjыс мукöдласыс крестана зев-на омöл шабди вузавнысö вайлывлöны, весиг асланым пабрикjasö оз нöбны тujтöм-пондаыс.

Сы-вөсәл сөгә первој вонас шуісны контрактутны шабді кәңасө кушөм районјасын крестәна кужөнә-нын шабдісө вөдітны вузалөм-вылө, көні бур шабді вөчөны.

Воң-вөлө ковмас буржыка виңөдлыны шабді вөдітөм паскө-дөм-бурмөдөм-вылө. Нөшта-нын областувса виңму-управленьнелы да сельско-кәңажственней коператсјалы лөө јонжыка төждысны.

Міјан Комі областын, мукөд губерњајас да областјасын-моз-жө јона вермас бурмыны-паскавны шабді вөдітөмыд. Міјан-өд тані шабдіыд заграничаын-коң-жө бур вермө быдмынысө. Сөмын міјан област-пыщса шабді-вылө донсө ічөтжыкөс сетөны заграничаад, омөла, лок-ногөн мі сјјөс керам-да.

Міјан областын шабдітө јона поңө вөдітны, сјјө јона бура вер-мө быдмыны. Ем міјан уна косөд (турунтөм) виңјас. Сјјөјасөс поңө гөрны, сені шабді вөдітны. Виңјастө бурмөдігөн виң-вылад шабдітө поңө кәңлыны. Сјјө-өд гөрөм виң-вылад бура быдмө. Став рөскөд-тө вештас да нөшта докод сетас, бур најөтка сыыс воас.

Косөд виңјасын-кыңәзі, міјан уна ем важ тыла местајас. Сетчө быдмө рас, кушөм-сурө, омөлік вөр. Оз-өмөј поң сені шабдітө вө-дітны?. Ферт, поңө. Вөлаңса-рајон (сетчөс шабдіыс-өд зев бурөн лыффысөө РСФСР-ын дај заграничаын) сешөм—важ тыла места-јаснас і выналө *). Міјан тані колө-жө виңөдлыны та-вылө.

Ајкінаса сельско-кәңажственней төварішчество тајө ужас бөстө-нын. Сјјө корөма Вөлаңса крестәнә-нөс, мед сјјө велөдас, кыңі та-шөм-інас буржыка шабдісө вөдітны, кыңі бур шабді бөстны.

Мі төдам—шабді вөдітөм тані јона поңө паскөдны, ыжыд до-код поңө сыыс бөстны. Сөмын, ферт, өтпырјө, өтырышјө тајө уж-сө паскөдны бөстныны сөкыд, меңә-нын,—крестәнаыс омөла кужө-ны шабдісө керны-да. Сы-понда, областувса виңму-управленьнелы колө мөвпыштлыны крестәнабс шабдісө керны велөдны—сы-могыс інструкторјасөс лөсөдны. Крестәніныд вермас бур шабді быдтыны, а керігас сөгә щыкөдны. А-өд лок-ногөн, кың-сурө, кужтөг керөма шабдіыд-вылө донсө ічөтөс сетөны, вермас і некытчө тужтөмөң пөр-ны. А ічөт-кө лөө доныс, ферт, шабді вөдітыыд бөр дүгөдчас шабдітө вөдітөмыс.

Контрактатсја јона отсалас бур кәңажас паскөдны. Контрак-татсјатө нуөдөмыд бура мунас, кутасны-кө крестәна кужны бура, агрономјас елөдөм-сертө овмөснысө нуөдны, кәңа-пуктасјасө вө-дітны. Важ-ногөн ужалөмөн, контрактатсја уна бур сетны оз вермы.

В. Ісаков.

*) Вөдітөны шабдітө важ тылајас-вылад і міјан Луза рајонын. Вөлаңын шабді вөдітөм-јылыс гөжөма «Ордымын» 1928 вога мөд (февральса) номерын.

Коскөм-вылө көзөм-жылыс.

Крестана мујассө өнөң-на ужалөны кујим-переменаөн. Зев-на ещаөн, сөмын откымынјас вужісны уна переменаө. Ферт, уна-переменаөн мујастө ужалөмыд буржык, докодыс унжык воө кујим-переменаөн ужалігөн-дорыс, сөмын тајө војасө оз-на став крестанаыс лібө унжык овмөсјасыс вужны уна-переменаад. Ковмас, сіңкө, бара-на мөвпыштлыны кызі-ескө кујим-переменанас вжалігөн уна-переменаас вужтөзыс ыжыджык докод бостны мујасыс; кызі овмөсө һаң содтыны дај унжык көрым скөтлы лөгөдны.

Еща-на міјан мујасным, дај сіјө јешцө омөлөг. Кујөдным оз сузвы уна мујассө вөчны, важ мујассө бура кујөдавны. Мөдкө, сің-һин еща муыд, һаһным оз тырмы да сетыс-на һөшта којмөд пајыс быд во тыртөг олө, һекущөм пөльзатөг кујлө коскөм улын

Крестана, сорһө волан-да, шулывлөны: тыртөм коскөмгыс пө оз поң еновтчынысө, быд кык во-бөрын колө мутө шөјтчөдны—кој-мөд гөжөмас тыртөг вөзны. Он-кө-пө мутө кут шөјтчөдлывлыны, һаһыд оз кут кајны. Луцкі-ө тајө сорһыс, збыл-ө коскөмтө колө вөзны тыртөг—сы-жылыс і мі тані сорһытыштам.

Коскөмтө колө зөр-сора вікаһн тырөдһны.

Тані кујөдсө петкөдөһны ід-улө. Арнас петкөдасны кујөдтө, ту-лыснас мусө гөрөһны да сы-вылө көзөһны ід. Вөлөмкө, ідјыд мед-јо-на гөјанторсө бостө муыс шепастөзыс. А арга петкөдөм кујөдыс ід быдміг-костыс оз-на уфит бура сігмынысө, сөтны вынсө муыслы вердны быдмыс көзасө (іdcө). Іdcө вундөм-бөрын: арнас да воан гөжөмнас вөлыстө кујөдыд кутас зікөз сігмыны, сөтны вынсө муыс-лы. А бурец да секі міјан муыд тыртөм коскөм-улын гөжөмбыдса зерыс сөгга уна вын (көзәыслы гөјантор) муыс пожјалө. Сіңкө, кујөдыдлөн кыз-выныс вөшөрө і вошө. Кујөдным міјан сің-һин еща да сетыс-на һөшта унжык вынсө огө сөтө көзәјаслы, а тыртөм коскөм-вөснаыд пропадтөдам. Кодікө-кө іdcө бостөм-бөрын мөд вонас мусө ез колылы тыртөм коскөм-улө, а көт өтчыд бара көзліс ід, сіјө бура төдө—мөд вонас (коскөм-вонас) ідјыс буржыка кајө первојјас, (кујөда) воас-дорыс. Сің-кө, коскөмтө тыртөг вөзө-мыд, шөјтчөдөм-пыфди, мусө вынтөммөдө.

Оз-ө поң вынсө кықкө кутны вөшөрө вошөмгыс коскөм во-нас, оз ө поң сіјө вынсө пөльза-вылө індыны?—ферт, поңө. Кос-көмад колө зөр-сора віка көзны. Зөр-сора вікаыд оз-һин кут лөзны муыслы вынсө вөшөрө воштыны, а ачыс кутас бостны.

Сөгга-өд вікаыд зев ыжыд урожај сөтө. Өтө гектар-вылыс воө 6 тоннаөз (дегәтінаыс—380 пудјөз) вермас бур віка турун воһны.

Шуам, крестанінлөн-кө ем гектарөн-жынјөн му, коскөм-улас кујлө гектар-жын. Көзас-кө сымда коскөм-вылас зөр-сора віка, бос-

тас кујим тонна, либѳ нѳшта-на унжык (200 кымын пуд) мича бур турун. Некушѳм виѳ-турун оз вермы воѳсагны выннас виѳа турун-кѳд. А тамда туруннас-ѳд ѳон мѳс крестѳанынд вермас виѳны. Таыг унатѳ мукѳдлаас мѳскыдлы тѳвбыднад оз вердлыны.

Уналѳн оз тырмывлы арјан туруныс. Јыд дыржык оз сувт, либѳ туыд дыржык оз пукыс, сесга щѳкыда арјаснад матѳвопывлѳны туруныс, вајнысѳ некыѳи-да. Скѳтсѳ вердѳны іѳасѳн. А арнад-кѳ куш іѳас-вылад скѳттѳ виѳан, сіѳѳ абу-нын бур-регыд мѳскыд укшалмас. А виѳаыд-кѳ ем, он-нын матѳво арса кѳрымгыд.

Ныѳи чередѳтны мусѳ, ныѳи вѳдѳтны виѳасѳ.

Агрономјас шулывлѳны: мукѳд крестѳаныныс-пѳ оз кѳѳ виѳатѳ коскѳм-вылас су быдмытѳмгыс полѳ-да. Омѳла-пѳ-ѳд суыд сесга быдмас—горнѳтѳны крестѳанаыс.

Сіѳ-ѳ сіѳѳ, колѳ-ѳ повны су урожај чінѳмыс коскѳмѳ зѳр-сора виѳа кѳѳѳ-понда? Сыыс повны оз ков. Медым суыслѳн урожајыс тѳдчымѳн оз уг, либѳ нѳтѳи оз чін, колѳ со мыј тѳдны:

Зѳр-сора виѳатѳ колѳ воѳжык ыщкыны—ѳоріѳалігас. Агрономјас шуѳны: му-вылас-пѳ мед-воѳѳа ѳоріѳјас петѳмѳагыс, мича-кѳ повѳѳѳаыс. колѳ ыщкыны вежон-мыгѳи-кымын. ѳерт, суыдлѳн урожајыс іѳѳтжык лѳѳ, сусѳ-кѳ, шуам, кѳѳны-нын колѳ, а тејад виѳаыд век-на му-вылад суалѳ.

Нѳтѳи оз ков сормѳдчыны ыщкѳмгыд. Овлывлѳ сіѳи: виѳатѳ колѳ-нын ыщкыны, а повѳѳѳаыс зера. Ыщкынысѳ жал, зѳдагас, веѳіг сігмыны вермас виѳа-туруныс. ѳд зѳр-сора виѳаыд зев нуѳ—вывтѳ дыр оз космы і мича повѳѳѳанад, а зера-дырјыд куштѳг-вѳдѳтчигад ѳік матѳ воан костігас. Виѳа-турунтѳ со кыѳи зев бур кѳстыны зера повѳѳѳа-дырјыд: сырса (увја) мајѳгјас колѳ вајны му-дінад да суцкавны унжыкѳс радѳм. Костсѳ колны сыв-кымын. Во-мѳныс пощјас пуктавны (горѳмын-моз) сетчѳ і (зорѳд-моз) зев вѳс-ныѳіѳа ул турунсѳ течны; мед пырыс ывлаыс тыдалѳ, мед гѳгѳр тѳлыс ветлѳ. Кѳѳ сесга вежон зерас, таѳи течѳм туруныд нінѳмтор оз ло, пыр нѳжјѳнѳкѳн космѳ. Кор сесга ѳікѳѳ космас, зорѳдѳ те-чін-дај.¹⁾

Ыщкѳм-бѳрад оз ков дыр виѳа турунтѳ кѳстыны му-вылас. Аскінас-жѳ колѳ му-вывгыд бѳкѳ вештыны. Сек-жѳ, турунсѳ му-вылыс новлігѳн вѳчасѳн і гѳрны. Кымын регыджык гѳран ыщкѳм-бѳрас, сымын бур. Дыр-кѳ он гѳр, муыс космѳ, корѳга лѳѳ. Суыс сесга омѳлжыка кутас быдмыны, чіѳѳба кајас.

Ідсѳ бѳстан арнас, мутѳ колѳ гѳрны пыдѳжык. Сіѳи і тѳв-кѳжас колны. Тулыснас, мыјѳн поѳны кутас пыріс-пыр-жѳ колѳ пі-нѳвтны. Зѳр-сора виѳасѳ кѳѳгѳн бара гѳрны. А абу-кѳ вывтѳ чѳрыд поѳѳ гѳртѳѳ кѳѳны. Гектар-вылѳ колѳ кѳѳны 200-кымын кіло-

¹⁾ Кѳд кѳсѳѳ буржыка тѳдмавны, кыѳи кѳстыны мујас-вылын вѳдѳтан турун-јас, лыѳѳѳѳ «Ордым» журналыс 6 № 1927-ѳд вѳѳ.

грамм. 100-кымын кілограмм віка да 90-кымын кілограмм зөр. (7 пуд віка да 5 пуд зөр фегатина-вылө). Мед регыджык чужас, колө кѳңны кѳңан машінаѳн. Кѳңан машінаѳн-кѳ кѳңан, озжык соҗны му-вывгыс кѳҗдыссѳ лебачҗас. Кінад кѳқдмѳн-ѳд оз ставыс му-нас тыр, уна ортсыас колѳ. А ракаҗас-кѳ каҗаласны вікатѳ му-вылыс, оз і вешҗывны сетыс—уна кѳҗдыс нѳбаласны. Абу-кѳ вікаыд, поҗѳ аңкышѳн кѳңны.

Зѳр-сора віка вѳѳітігѳн муҗынмыс бурмѳ.

Важ муҗасыд еѳкѳ міҗан вынаѳс, сѳмын муҗынмыс (структураыс) шыкѳма. Уна во мутѳ вѳѳітігѳн,—куҗтѳг, кадсѳ тѳдтѳг гѳрѳм-пінѳвтѳмѳн, муыс буссѳ—пѳҗімкоѳ лоѳ, пуркҗалѳ быдѳн. Зерыштас-кѳ, сешѳм муыд вылітіыс коркаасѳ. Ташѳм-інад наңыд оз вермы бурасѳ быдмыны. Сылы муҗынмыс колѳ шыдѳса-коѳ. Зѳр-сора вікаыд (нѳшта-нын бобѳнаң) справітѳ мусѳ. Наңыд сесҗа бурҗыка мѳдас быдмыны.

Мыҗ сетѳ тыра кокѳм.

Козкѳмсѳ-кѳ крестана кутасны тырѳѳдны, кѳңны зѳр-сора віка, соҗас кѳрым. Кымын-уна лоѳ овмѳсын кѳрым, сымын уна поҗѳ скѳт віҗны. Унҗык-кѳ лоѳ скѳт, унҗык і куҗѳд вѳчасны. Уна куҗѳдѳн, муҗастѳ јонҗыка поҗѳ куҗѳдавны, выл муҗасѳн поҗѳ пазкѳдчыны-і. Унҗык да бурҗык (куҗѳдаҗык да бур муҗынма) муҗасѳн. унҗык наң лоѳ.

Уналаын-нын кокѳм-вылын зѳр-сора вікатѳ вѳѳітѳны. Быдсѳн ошҗысѳны: ыҗыд пѳлза-пѳ кокѳм-вылѳ зѳр-сора вікатѳ кѳқдмыд сетѳ. Збыл-пѳ—кѳрымыд содѳ даҗ наңыд бурҗыка мѳдѳ каҗны.

Матыгмѳ тулыс. Быд віҗму уҗҗылыгы колѳ мѳвпыштны кокѳм тырѳѳдѳм-җылыс. Онісаң-җѳ лѳсѳдны віка кѳҗдыс. Сіҗѳс поҗѳ суҗѳдны меставывса уҗдысан тѳварішществоҗас-пыр да віҗму-уҗалан тѳварішществоҗас-пыр. Гѳл (вермытѳмҗык) крестаналы кѳҗдыс-җассѳ сетасны уҗҗѳдѳн.

Ілла-Ѳльксан.

Іза мувынѳданторҗас јона содтісны ідлыс урѳҗасѳ.

Јемдін уездын, Пронѳдорын Калѳ-Јогор 1926 воын тулыснас суҗліс картупель-улѳ із мувынѳданторҗас: суперфосфат да калҗа сов.

Іза мувынѳданторнас куҗѳдалѳм муыс выл-коѳ-на, вѳчѳма 15 во-саҗын. Воҗҗа кѳңаыс вѳлѳма руҗѳг. Муҗынмыс пасталаыс ѳткоѳ. Сіҗѳ мусѳ вѳлі јукѳма кык пелѳ: 40 квадрата сывјѳн. Кыкнан торҗас суҗѳма 13 пудјѳн ул куҗѳд,—гектар-вылѳ-кѳ артавны—800 пуд. Ѳті торсѳ скѳт куҗѳдѳн-кынҗі вѳлі вынѳдѳма 6 кілограмм (16 тув) суперфосфатѳн да 2 кілограмм да 140 грамм (5¹/₃ тув) калҗа солѳн.

Картупельс суперфосфатнас да калија совнас вынгодом паяс быдмис тодчымон бура. Сомын лок зера воысла сточсо арталомыс ез ло.

1927 воо тулыснас Калё-Јогор кыкнан торјас бара петкодлис 13 пудјон ул-кујод дај кыкнаныс кочис ид: оти лунё, откоф кочдысон, отмоза гөрёмон-агсаломон.

Мыјон идјис кутис вынсо богтны мугыс, иза вынгоданјассо сужом паяс идјис тодчымон бура кутис быдмыны. Тувсов косыс ноти ез ножмод быдмомгыс. Мод торјас вога кочаыс виждыс-келдодис, падмис быдмомгыс.

Первојја торјас идјис лои вестон куажык мод торјас-серти, дај гырыжык шепта. Сесеа воис кокјамыс лунон воажык.

Калё-Јогор вундис кыкнан торсо оти кадё. Первој торјас лои 41 колта, мод торјас 32 колта.

Первојја му торгыс воис урожајыс 32 килограмм (2 пуд), мод торгыс—16 килограмм (1 пуд), изасыс первојја торгыс воис 5 килограммон унжык.

16 килограмм (пуд) бур ид онија татчос донон арталомон сулалё оти шайт да 80 ур, содтөд изасыс. (5 килограммыс) сулалё 19 ур.

Сизко, мод кочаыслон (первој вонас воли картупель) урожајыс содис 1 шайт да 99 ур дон. А иза мувынгоданторсо сужома воли 95 ур-дон. Прождорын килограмм суперфосфат сулалё 11 ур, калија сов 13 ур да жын килограмм. Пөлзаыс воис 1 шайт да 4 ур. Гектар-вылө арталомон иза мувынгоданторыс ассө вештом-кынзи-на нөшта мод вога урожајнас сетис 62 шайт да 40 ур пөлза.

Иза мувынгоданторјас они донтёммбны: суперфосфатлон доңыс жынјоңыс летчис. Сыктывдин карын сулалё 3 ур да жын килограмм (60 ур пуд). Прождорө Сыктывдин карсаң вайомон сувтө килограммыс 4 ур да жын (70 ур оти пуд). Сизко, мувынгоданторјаснад му вынгодом нөшта-на ыжыд пөлза сетас.

Тайө видлогјас-бөрас, идјис бура быдмис-да, уна крестанинос ышмөдис. Рузөг-улө вынгодны нөбисны иза мувынгоданторјассө б овмөсө тонна жын-дорыс унжык (38 пуд). Таво тулыс-кежлө ид-улө вынгодны уждысан төваршщество-пыр корисны ва мувынгоданторјассө $3\frac{1}{3}$ тонна. (380 пуд).

Суперфосфат да калија сов ас-кујод-сорон идтө таво јона бурмөдисны. Ми чайтам, Коми областын быдлаын ташом вынгоданторјасыс вермасны сетны ыжыд пөлза. Тайө воо колө унжыкөнлы, пуктавны видлогјас суперфосфатон да калија совон, мед лучкижык төдмавны налыс бурсө. Буржыка кутчисомон лөгөдны аслыным фосфорит-суперфосфат завод.

Быд-пөлөс кочајас-улө колө видлавны нөбөм вынгоданторјассө.

Максім Горкіј

Таво, март 28-өд дунө, тырис 60 арбе ыжыд да бур роч гижелы—Максім Горкіјлы.

Максім Горкіј пролетаріат-нога гижые. Сылөн гижөдјасые лолалды робочей да крестана оломдн, петкөдлөны налые револютеіјабз сөкыда да лока олом-вылөмсө, вермасөмсө буржык олом-вөснаые.

Максім Горкіјсө төдөны оз сөмын Россіјаын. Сылые гижөдјасө лыд-дөны быд государствоын. Ставмуывыса ужалые јөз сы-вылө вичөдөны ас гижые-вылө моз, сылөн гижөдјасые зев донабө налы.

Горкіј 35 во-нын гижө. Сылөн гижөдјасас пырөма быдөдн аслае олом-јылые да адзылөм-торјас. Горкіј-өд адзыліе да төдліе вел уна, уналаб воліе, быдеама-торјые сы-вывті мунліе.

Өлкөсөј Максімөвич Пешков (Максім Горкіјлөн ымовые) чужіе 1868 d воын, март 28-d дунө, Ніжнеј Новгородын. Сіјө ноль арбөсан коліе баттөг.

Сізім арбө Ө. М. тырігдн мамые мунае вербөсәјө, пісө колас дөдые-ордө.

дөдые сіјбө сөтае школаб, көні Горкіј сөмын вит төлые і вермас велөдчынысө. Пөчые кулө, дөдые зікбз гөлмас. Сы-вөсна М. Ө-лы лөб петны аслае һаһ-вылө, корены кынөмпөт...

Көкјамые арбөдн Ө. М. пырас көмкөтдн вузасан-інө. Сы-бөрын мунае велөдчыны чертежнік-ордө, кытые во-мысөті, сөкыда олом-

Максім Горкіј.

вѳснаны пышјас да медасас парекод-вылѳ сојан-јуан пуны велѳдчысѳ. Пусыны парекод-вылас вѳлѳм служба-вылыс петѳм унѳерситсер Микајлѳ Иванѳвич Смурыј. Сіјѳ вѳлѳм јона лыд-дысѳм морт, век нѳгајасѳн нокеѳ. Макеім Горкіјтѳ сіјѳ пѳщ велѳдас нѳгајасѳт радејтнѳ да лыд-дыны. Тази, со, гѳжѳ та-јылыс Горкіјыд ачыс: „С этого момента моей жизни я начал читать все, что попадало под руку; десяти лет начал вести дневник, куда заносил впечатления, выносимые из жизни и книг“.

Сы-бѳрын Макеім Горкіј јенјасѳн (ѳбразјасѳн) тѳргутѳ, кѳрттуј-вылын стѳрѳжалѳ, нѳн пѳжа јѳ, гручѳкалѳ да мукѳд-тор. Уна сіјѳ тѳдліс да адзыліс аслас быдмігѳн. Аслас тащѳм олѳм-јылыс сылѳн гѳжѳма нѳгајас: „Детство“, „В людях“ да „Мои университеты“.

1890-д воын Макеім Горкіј мунѳ Россѳја-куча ветлыны (кыч шуласны: «вѳславны паскыд-інјассѳ»). Сіјѳ воліс: Казанѳ, Саратовѳ, Донса областѳ, Українаѳ, Бессарабіаѳ, Крымѳ, Кубанѳ, Кавказѳ да мукѳдла. Сы-јылыс сылѳн гѳжѳма вѳстјас: „Челкаш“, „Мальва“, „Мой спутник“ да нѳга „По Руси“.

1892-д воын, сѳнѳабр 12-д луыѳ, Тѳфліс-карын, «Кавказ»-газетын Горкіјлѳн петѳ мед-воzza вѳст „Макар Чудра“. 1898-д воын сылѳн петѳ Пѳтѳркарын вѳст-чукѳр. Сѳсаң Горкіјѳс тѳдны кутіснын став Россѳја-пастаыс. Сіјѳ-жѳ вонас Горкіјѳс арестујтѳны, аслас гѳжѳдјасѳн гѳл јѳз-понда сулалѳмыс.

1901-д воын Ѳлѳксѳј Макеїмѳвич гѳжѳ: „Песню о буреветнике“ и „Песню о соколе“. Тајѳ сыланкывјассѳ сіјѳ гѳжѳма зев бура да мѳчаа. Сені петкѳдлѳма, кычї гѳл војтырыс, озырјас кабыр-улын олысјасыс, вынеѳдчѳны корены аслыныс долыд да кокнѳжык олан-ног. Сіјѳ каднас Макеім Горкіј пыріс сотсіал-демократісескеј партиаѳ да еѳлѳмсаңныс кутіс сені уѳавны.

1905-д воын Горкіјѳс судітѳны, револутсіја уж нуѳдѳмыс, креностѳ лукавны. Сетыс петѳм-бѳрын сіјѳ муніс загранітсаѳ. Бѳр Россѳјаѳ локтіс 1913-ѳд воын.

Ѳкѳабрса револутсіја-дырјї Макеім Горкіј оз вѳлі мѳвпав болшевик партија-ногѳн, сѳмын 1919-д воын бѳр матыетчыліс коммуніст-партија-бердлан. (Воужыкѳ Горкіјыд унаыс вешјыліс болшевикјас-дінеыд; вѳлі вешјылас да бѳр локтас, сѳса бара вешјас. Сѳрт, сіјѳ ез вѳв ыжыд полѳтік, сы-вѳсна верміс лоны сѳсаң сѳщѳм-торјасыд).

Ѳлѳксѳј Макеїмѳвич важысаң-нын вѳлі вісѳ чахоткаѳн, 1921-д воын сылы лої муны загранітсаѳ бурѳдѳчыны. Сіјѳ ѳні олѳ Италийын, Соренто-карын.

Макеім Горкіј ѳні зев бура віѳдѳ мїан СССР-са уж-вылѳ, ныр гїжасѳ СССР-са јѳзкѳд.

Комын віт воѳн Ѳлѳксѳј Макеїмѳвич гїжіс зев унатор. Сылѳн буржыкјас-пыщыс емѳс; пјесајас: „На дне“, „Мещане“ да мукѳд;

Быланкывјас.

Кірпіч-заводö медасі ме...

(Роч быланкыв «Кирпичики»)

Көнкө кар-сајын,
пөдвал керкаын,
Менö чужтöма гөлынік мам...
дасквajt арöсөн,
конöран-нылөј,
Кірпіч заводö медасі ме.

Гөкыд вөлі зев
воҕаа пөраыс.
Но өтi во ужав-міст сен—
гора гажысла
кірпіч-торјасыс,—
Мусміс заводса олөмыс мем.

Сені заводас
зонкөд төдмасі..
Мыјөн чукөстчас өвістокыс— „у-ук!“—
кіјас мыгкышта—
вөлі котөрта,
чышјан јур-вылө плавгышта щук...

Быд рыт сыкөд мі
вөлі адҕыслам—
Асја-војөҕыс он төдлы ун...
Гемен зон-куҕа
кірпіч чіпасјас
Лоі муса мем быд пельөс сен.

дыр-ө, регыд-ө
олим сіҕ-ногөн,
Забастовка-кө секі ез торк:
ортсө вөтлісны
менö Гемөнкөд.
Ношта щөц кыксо сіҕімдас мөрт.

Сөгсә сы-бөрүн,
сар-војна-дырји,
дөзмис власт-вылө ужалыг јөз,
— пус-пае жугөдліс
ставсө торпыріг,—
Ыжыд заводыг ізтор ез кол.

Вөла шед-мысті,—
Сөветвласт-дырји,
Гажа овмөдчис ужалыг јөз:
Завод бөр кыптіс,
лоі важгыс бур—
Лун-лун гымалө, мунө сен уж.

Секі бара ме
пырі заводө—
Ныв-шудөс ассым сен адзі ме бөр.
Бара мөдөдчи
сені ужавны,
Семөн-јорт лоі—јуралыг-морт.

Тані муслунөј,
тані суслунөј—
селегаткаө бөрјөны пыр.
Важ-моз ог-нын пов,
Гусөн ог-нын ов—
Выл-ног олөмөн сөлөмөј тыр.

Коміон лөбөдис В. Ч.

Кыа петігөн.

(Сывсё «Узник»-ногөн).

Зев дөзмөма, омлалё лечыд војтөв;
Лым, бисерён савкөдө, воёма төв.
Өдд пармаын пемыд, шем сулалё вөр,
Төв лажкөдлө пујас, сен көчыдыс скөр.

Ју-кыр-јылын, вөр-пөвсын, сулалё өікт,—
Лымтоланас тыртөма, вевтөма зік.
Сен уэдны лөһа, өікт лавтөма. Вој.
Төв шуғлалө, шувгө,—кор бөрдө, кор збој.

Лөз јі-вывті пуркөдө, бусјыгө лым;
Көрт-асікөн дорөма—Ежваыс кын.
Вој-му-вылын мјан төв көчыд да куз,
Эвер-пөтканд кымө, оз өблөмыс уз.

Гөрд-кыаыс савкөйтис, јурдөдіс му,
Пыр раздөдіс, весаліс ју-вылыс ру.
Со, матыөтчіс-бара өдд вој бөрын лун:
Өікт пальаліс, савміс, оз јөзлөн лок ун.

Өдд-кыр-јывсан ју-вылө летчө дас-морт,
Сен на-костын мунөны шога кык јорт.
Штык чур-візө лечыд—он пышјы, он мун...
Тан відчысө најсө өдд Ежвалөн вун.

Кор воісны јі-вылө, сетісны чер:
—Вај. кералөј,—гордөдіс зор-апөтсер.
—Ті гөљјас-дор мунід; ті корөінныд власт:
Ферт, тіјанлы јукмөс ез һекөд-на дагт.

сыр кык-мортыд тільөісны, перјісны јі;
Зор-апөтсер горзө сен: «өдјөнжык ті!..»
Кын јі-торјыс резө, бус тырталө өін,—
Час-кык-мыгөті артміс морт-вөјталан-ін.

Пің куртчөмөн јукмөслаң сувтіс кык морт.
Кыз-пу јылын ракалөн шевкөһытчіс борд..
Әруг сарөбтис лыјөм, шын пуркөйтис өдд,—
Вір прыскөптис ылөз, кын јі лоі гөрд..

Таз кулісны гөрд војтыр, луктисны јур,
Гөљ јөз-пөнда пөвөісны, вөчісны бур.
Мі на-пыфди быдтам том војтырөс тыр,—
Выл өлөмсө дорам—вын мјан оз быр.

Өік-Паш.

Тувсов вој.

(Пөчблөн казтылбм).

Ој, ој, тувсов вој
 Важ том кадөс кыпөдө,
 Гажа југыд вој
 Унмөс менгым палөдө.
 Жугыль гөлөмөн
 Ҷірја өшін вогтышта,
 Нора сылбөмөн
 Том олөмөс казтышта.
 Мајбыр, го-мајбыр
 Нывгаж-дырга тувсов вој!
 долыд оландыр,
 Мыла те мөдыс он во?

✠ Ен көк, көкнөј,
 Гажа садја нөрысын!
 Кусі бікінөј
 Менам пөрыс морөсын.
 Ок-ма, кынмөма
 Сыли-гөгөр гартчыс сој,
 Гөлөм ізмөма,
 Сөмын век жал тувсов вој.
 Час, час, гажөдчас
 Мјјан-пыфди зөла чој,
 Мед-пө кажитчас
 ✠ Југыд долыд тувсов вој!

Ньобінса Віттор.

Міча ныв.

(Сыввө—„Сама садик я садила“-моз).

Јордым-сајын, вылыс сіктын,
 Быдміс шаңа міча ныв.
 Гажөн овліс том јөз-пыщкын,
 Уна сывліс сыланкыв.

Рытын петлө, горөз ветлө.
 Шоныд, гажа тувсов вој.
 Мајбыр, гажыд уна шедлө,—
 Гажа-дырјыд ен көт сој.

Комсомолө көсјө пырны,
 Тырмө сылөн сетчө сам.
 Морөс шудөн пондіс тырны,
 Сөмын вөдыштө-на мам.

Сіктын Пантө-комсомольч,
 Міча нывлөн сіјө јорт.
 Јөзлы уна буртор долө,
 Вывті прамеј тајө морт.

Шуда вөвліс налөн олөм.
 Зонмөс радејтлывліс ныв.
 Уна төдліс зонлыс волөм,
 Ез вөв еща мелі кыв.

Горы вöвлis налөн уна,
 Паңтö вiставлö быдтор:
 „Таво велöдчыны муна,
 Велöдчыныд абу сор“.

Том ныв пырiс комсомолö,
 Рытын клубö ветлö пыр.
 Сöмын мамгыс век-на полö,
 Мамлөн вiдчöм ез-на быр.

Шога олөм уна тöдлiс,
 Абу дiнас муса жорт.
 Öтчыд гортгыс тужö мөдлiс,
 Кöсjiс кольны асгыс горт.

Комсомолын ужжас-бердö,
 Богтiс сөлөмсаңыс аң:
 Сылөн морттуј петiс ердö...
 Быдөн сөгга лоi шаң.

Гөкыд ужжас уна нырiс,
 Аңжас-костö пунктiс лад.
 Зев бур думжас јурас пырiс,
 Воiс велöдчыны кад.

Карö велöдчыны мунис;
 Корены аслыс долыдлун.
 Öнi мамлөн вiдчöм вунiс,
 Сöмын Паңтукыс оз вун.

Век-на важ-моз бура кайтö,
 Паңтлыг дона, мелi кыв.
 Ассö вунөдiг-нын чайтö,
 Мiјан велöдчыг том ныв.

Вылтор возö уна кывлö,
 Школа сетö сылы бур.
 Том јөз-костын век-на гылö,
 Гажа сылөн том нывјур.

Кон-Öль.

Том јөзлөн гаж.

(Сывөө „Среди лесов дремучих“-ногөн).

Гөрд шонди ворсө јона,—

Зев гажа гожга кад.

Öд гожөм јөзлы дона;

Быд мортыс секи рад.

Вај бостлам ворсны, сывны...

Том јөзлөн гажыс јон.

Мед гора кутас кывны,

Кыз радлө ныв да зон.

Ју-кыркөщ-дорө мунам,

Оз ков сен көм-ны, вөн.

Став сөкыд муғыз вунас:

Сен шоныд, југыд, лөн.

Вај бостлам ворсны, сывны...

Быд празник кольлам бура...

Веж турун јорө сін.

дыр ворсам, сылам, дурам,

Пыр радлө сөлөм-дін.

Вај, бостлам ворсны, сывны...

Рыт воас—сіктө кајам,

Сен гажыд бара выл:

Јон гудөк ворсны вајам,

дыр ворсам, сылам, збыл!..

Вај бостлам ворсны, сывны...

Тақ том кад мијан мунө,

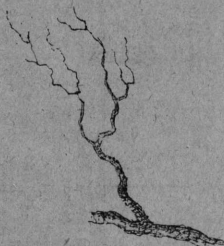
Уж-костын гаж оз быр...

Мө сижөс зик ог вунөд,—

фөрт, төдны кута дыр.

Вај бостлам ворсны, сывны...

Сиз-Паш.

Рытја ӧтка нывлӧн.

(Сывбӧ: „Вечерняя заря“-моз).

Лебӧ гӧрд рытја кыа.
 Лӧн сынӧд онтӧ деб.
 Вој-улӧ лӧныс ывла—
 Оз дуав весиг геб.
 Бӧр-вежӧс гӧгрӧс тӧлыг
 Шпын мытчис кельд бан.
 Сӧз-јудор керка-с петис,
 Том Аныс, кӧр-код, рам.
 Зев пелька вӧрӧ кокјас.
 Лым-жежыд јажыв еж.
 Лӧз-јенеж-рӧма сӧјјас...
 Быд зонлӧн петас веж.

Веж-зоріг пӧвсӧ ӧткӧн
 Ју-кырјӧ пукгис ныв.
 Зев мыла вӧрва горӧн,—
 Сен бостис ыланкыв.
 Рытја јӧла којис ылӧ
 Ныв нӧмӧн јургис гор.
 Сен ӧтка олӧмсӧ ылӧ
 Том Аныс ӧткӧн нор.
 Кор кыа герыс сажис,
 Кор нумис турун-јыв,—
 Сег гортлан шытӧг вешјис
 Тӧв-ру-моз ылыг ныв.

Шаков Ӧ-ј.

Уӧӧ мича ныв.

Јава-дорын, берегын,
 Віјјас-вылын, пасекын
 Уӧӧ мича ныв.
 Турун-ылӧ чӧскыда,
 Унмовома топыда—
 Шы ни зык оз кыв.
 Ӧмиз-вӧра бантасыс,
 Оз туг-јумов лӧбјасыс
 Нумјалӧны нӧж.
 Кодкӧ сӧјӧс гӧлӧдӧ,
 Нӧжјӧнӧкӧн ылӧдӧ.
 Кылӧ узӧгчӧж.
 Јурсӧјассӧ зӧвјалӧ,
 Читкылаӧ-тӧбјалӧ,
 Гартӧ зарни тӧб.
 Небыдӧка лолалӧ,
 Зев чӧскыда окалӧ
 Сылыг ічӧт лӧб.
 Варовітӧ-пышкӧдӧ,
 Гусӧнӧкӧн шышкӧдӧ:
 Кывзы, мича-ныв!
 Војыв жежыд зӧзӧгӧ,
 Шудса долыд зӧлзӧгӧј,
 Он-ӧ-мынӧ кыв?

Зоріг-муса ӧлӧмыд,
 Тејад ӧкыд олӧмыд
 Вывті, вывті сӧз.
 Тенӧ, зарни, рафта.
 Ӧлӧм-дорам шамырта,—
 Некутчӧ ог лез.
 Јенеж-бердӧ кыпӧда,
 Кымӧрјаскӧд лебӧда,—
 Мусаӧј, ен пов.
 Тевыг-кынзі, ылаңӧј,
 Зарни мича акаңӧј,
 Нӧнӧм мем оз ков.—
 Код-нӧ сецӧм долыда,
 Код-нӧ сецӧм топыда
 Сӧјӧс окалӧ?
 Код-нӧ сецӧм лемыда,
 Код-нӧ сецӧм небыда
 Сӧнас лолалӧ?
 Вӧлӧм сӧзі долыда.
 Чӧсмасӧгтыр топыда
 Окалӧма тӧв.
 Век-на сӧзі сӧбыда,
 Візвӧтӧ зев небыда
 Тӧвлӧн шоныд тӧв.
 Біја-ӧгыр.

Машук да Пашук.

(Ворсѳмѳн ылантор).

ВОРСѳНЫ ТАҒИ: нывјас да зонјас кыщѳ сувталѳмѳн ветлѳны да ылѳны; кыщ-пійын ѳтнас ветлѳдлѳ том ныв—Машук; кыщ-сајѳ колѳ кольѳдны кык зон-мѳс: Пашукѳс (комсомољечѳс) да Вањукѳс (кулак-пѳс).

Ворсыјаслы ставныслы колѳ кывјассѳ тѳдавы... Сы-вѳсна колѳ војѳѳр кывјассѳ велѳдны. Поѳѳ ворсны гојѳѳмын—ывлаын, тѳлын—војпујасын.

Кыщѳн ворсыјас ылѳны.

Зарнѳ ѳорѳз-коѳ-жѳ миѳа мијан Машук,
Сіјѳс раѳејтѳны зонјас: Вањ да Пашук.
Машук-понда уна зонлѳн когмѳ ѳѳлѳм...
Јѳввыв-дырјѳ іслѳдлѳны сіјѳс вѳлѳн.
Машлѳн мијан ѳѳтѳ абу ужыѳ полѳм:
Нылыс авјѳ, тѳлка, перыѳ, зіла олѳ.
Рытын ныв-зон-костын бура ворсѳ, ылѳлѳ...
Зонјас ѳорјалѳны ставѳн Машук-вылѳ.

Вањѳ јѳз костѳѳд пырѳ, баквалѳтѳмѳн сувтѳ Машук-воѳѳ да ылѳ:

Менѳ, Вањтѳ, те-ѳѳ тѳдан, адѳан воі!
Теыѳ, зарнѳ Машук, меным гажтѳм лоі.
Ме-ѳѳ озыр, тѳлка вына,—љубѳт менѳ...
Кыквѳзкостын, јен-кѳ вѳзас, богта тенѳ.

Кѳсјѳ Машукѳс кутыштны. Мѳдыс тојыштѳ сіјѳс да ылѳ:

Ог ме тенѳ, озыр мортѳј, ѳѳкор раѳејт,
Текѳѳ ветлыны ог кѳсјѳ, ем-на садѳј.
Мун-жѳ корѳ те аслыѳ, Вањук, нывтѳ мѳѳѳс:

(Сералѳмѳн).

Теныѳ „тѳлка, сама мортлы“, ѳерт-ѳѳ, шѳѳѳс.

Вањук вѳѳа ылѳ:

Ен те серав менѳ, Машук, дѳзма јона.
Тѳѳа теныѳ ротас-Павел вывтѳ дѳна.
Ротас-Пашыѳ гѳла олѳ, тенѳ костас...
Ме-ѳѳ, Машук, нојтѳ, шѳѳктѳ теныѳ богта.
Прѳнѳк, кампет ѳѳјны кутам, миѳа нылѳј;
Тенѳ јенѳажјѳ-ме пукта, зарнѳ-вылѳ.

Машук:

Тенаѳ озырлуныѳ меным оз ков ѳѳтѳ:
Олі гѳла кыѳ-арѳсѳѳз, век-на пѳтѳ.
Пашыѳ гѳл-кѳѳ—мортыс авјѳ, тѳлка јура,
Лѳксѳ јѳзлы оз вѳѳ сіјѳ, олѳ бура.

Вањук:

Таѳ-кѳ овны кутан, нылѳј, кадыс волас!..

Машук:

Ог пов 'тенад чорыд кывъыг, мігтѳм олас.

Ваңук скѳрые:

Часлы, сурлас коркѳ тѳлкыс, пемыд рытѳ:
Ротас-Пашлыг богта ловсѳ, колтчан сытѳг.

Кык зон тојлалѳмѳн вѳтлѳны Ваңукѳс да ылѳны:

Мун-жѳ, Ваңук, весас ѳдјѳ, тетѳг гажа,—
Те-тај, ѳка нывкѳд вѳчан, кыскан важас

Машук:

Атѳтѳ тїјанлы, бур зонјас, мездїд пікыг...
Тажѳ повѳѳдліс-нын менѳ таѳтѳ кыкыг.

Ставныс ылѳны:

Некор вѳла ташѳм јѳзлы оз поѳ сетны;
Таѳнад гортгыд рытын ворсны он лыст петны.
Рытјас бура, гажа колѳам, лѳгыд овны...
Озыр-Ваңсыд, нывјас-зонјас нїнѳм повны.

Ваңлѳн батыс сїктса озыр, важлан гїнѳ,
Пїыс сеѳѳм-жѳ ѳок скареѳ, баткѳд мунѳ.
Ташѳм јѳзсѳ чышкам роскѳн, брыѳѳам бокѳ,
Оз мед кутчысны гѳла јѳзлы кїјѳ-кокѳ.

Кыщ-сајсаң ылѳ Пашук:

Југыд шондї сѳлѳм-шѳрѳј, зарнї кыа,
Локта вїдлыны ме тенѳ—востыв, шыас.

Машук котѳртѳ, костѳдѳ тујсѳ пырныс Пашуклы да ылѳ:

дыр-тај, Пашук, он те вїдлы, он-ї волы,—
Колѳ сорнїтыштны текѳд, пырав нолы.

Машук да Пашук сојбордјѳдыс кутчыгѳмѳн ветлѳны. Кыщѳн ворсыгѳс ылѳны:

Машук мїјан кодкѳд-сурѳ оз-на ветлы:
Сїјѳ ѳок сорнїјас-улѳ ез-на шедлы...
Бѳрјѳ, Машук, кодї тѳлка, кодї дона,—
Пашѳс раѳејтѳ том нылыд вывтї јона.

Кѳт-ї Пашук гѳла быдмїс, воїс мортѳ,—
Быдѳн ѳнї лыѳѳѳ сїјѳс мед бур јортѳн.
Быдса ужсѳ сїјѳ нуѳ комсомолын;
Оз пыр тышкѳ, оз ју вїна, бура олѳ.

Пашук:

Вај-жѳ вїстав меным, Машук, кыѳї олан?..

Машук:

Гажтѳм лої меным теыг, шоча волан.—
Талун волїс озыр-Ваңѳ, вїдѳ тенѳ.
Шуѳ меным: „муса нылѳј, ѳубїт менѳ“.

Пашук кутыштө Машуккөс да ыло:

Töda радејтан те менө, дона Машук!
Оз пов озыр-Ваңыг һөти тенад Пашук.

Машук:

Кыңнө Пашуккөс он радејт, зарни-„пібс“...

Пашук:

Ог ме вунөд тенө кувтөз—на, со, кібс!

Ставөн ылоны:

Кыңи асја кыа савкјө пујас-јывті,
Сің-жө колө овны шаңа, бура вывті.
Томөн гажөдчыны лөгыд, оз віг һекыті—
Пөрысмад-кө дышыд богтас, дугдад секи.

Пашук:

Клубад-тајнө он те воы,—кевман јенлы...

Машук:

Бағ-мам менө сыыг відө, сөкыд венны.
Лунјас менө, муса Пашук, вежас өлөм..
Ен-на термас—воас кадыс, секи волам.

Ставныс ылоны:

Абу лөгыд пөрыг јөзлы мунны воча...

Машук:

Өні вичкоө ме ветла зев-һын шоча.

Пашук:

Јентөг, поптөг, озыр јөзтөг буржык овны...
Клубыс, велөдчөмыс, Машук, һинөм повны.
Тед да ужлы аггым сөлөм ставнас гета,
Веккыд туйөд пемыд вөрыс јөзкөд петам.

Кыкнаныс:

Гажа комі сыланкывјас зөлгам-гылам.
Комі муын, гажа сиктын вьл-ног олам.

Ставныс ылоны:

Роч-му-пагта овмөс кыптө—біөн пуө.
Олө вьл-ног, буртор көзө Комі муө.
Локсө, важсө вештөј бокө—венөј ојбыр...
Өні-кежлө ештіс ворсөм, комі војтыр.

Сің-Паш.

Частушкајас.

Виџа-колад, муса ныв-зон,
Гөрд-салдатө муна ме.
дона нылөј, роч-аканөј,
Ен-жө вунөд менө те.

Карын менам милој ветлө,
Абу дінын муса Вањ.
Кор-нын бара сижө локтас,
Вајас меным жежыд һан.

Табак көшөл зонлы вурі,
Менө рафејтыштас мед.
Менө һекор мед оз еновт,
Мукөд нывлы мед оз шед.

Өтчыд шуис меным мусук:
Ен-те шогөі муса ныв.
Ог ме вунөд, муса-ј, тенө,
Гажөн Анук ов да выв!

Вурі ковта гөрд сатіныс,
Кром кучікыс вөчі көм.
Поп-кө оз веңчајт мијанөс,
Ем-на зонкөд Исполком.

Бі тыдалө мөдлапөлын,
Сені чері кыжыс ем.
Регыд менам мусук локтас,
Көлач-кампет вајас мем.

Уна сөд өшалө тувјын,
Сөмын жежыдыс оз сур.
Уна зон ем војпук-вылын,
Абу Кольө—шылыд јур!..

Езыс чуңкыщ менам вөлі,
Зонлы сижөс сеті...
Регыд, регыд Јогор воас,
Армијаыс петіс.—

Көні мејам міча платө,
Кытчө воші вөһөј?
Көні-бара—сөлөм шөрөј,
Муса зон-те, Өһө!

Шонді шонтө, тулыс воө,
Регыд потласас—һин јі.
Регыд ныв-чинөс ме вошта,
Зонкөд ЗАГС-ын гіжсам ми.

Гажа овны пожом-јагын,
Тёла-дырји оз сој ном.
Нывлы зонкөд лубө овны,
Кодлөн абу пақыд вом.

Тувсов лунө Ежва-куҗа,
Пыжа мунө—шунгө.
Сёлөм-вылө дыш зон оз во,
Коді дыша руңгө.

Парекөд-вылө ме пукгі,
Төдса нывлы лоі шог.
Көсји еновтны ме сіјөс,
Сөгга аслыс шуі: „Ог.“

Меным зонмөј праму шуіс:
„Мунам веңчајтчыны, лок“.
Воча кыв ме сылы віқи:
Оз мун менам сетчө кок.

Шогө воі, сёлөм вігміс,
Бара ёлөм лоі лок.
Кор-нін заводы ме мына?
Муса зонмөј—регыд лок.

Коді велөдчыны көсјө,
Абу сіја омөл морт.
Мустөм лоі пемыд сіктын
Щыкөма ош гөнөн горт!

Мыјла Вадук тащөм жугыл,
Мыј-те олан тани жуј?
Мунам карө—Партшколаө,
Өні сетчө вогса туј!

* * *

Көн менам міча платё,
Кытч оші вөңдө?
Көні бара сёлөмшөрөј,
Муза зонмөј Өңөј?

Тувсов лунө Ежва-куҗа
Пыжа кывтө-шунгө.
Сёлөм-вылө дыш зон оз во,
Коді дыша руңгө.

Вурі ковта гөрр сатіныг,
Кром-кучікыг вөчі көм.
Поплөн веңчајтөм оз ков-өд,
Ем-на зонкөд ісполком.

Уна һајт өшјөма тувјө,
Сөстөм тув һекыг оз гур.

Уна зон ем војпук-вылын,—
Абу Ванө, шылыд јур.
Шонді шонтө, тулыс воө,
Регыд чегјасас-нін јі.
Регыд ныв чінөс ме вошта,—
ЗАГС-ын зонкөд гіжсам мі.

Менам гажөн олө гортын
Комсомољеч—Іван-вок...
Пыр ме мусукөјлы шуа:
—Вічко пырны оз ну кок.

Табак-көшөл зонлы вурі,
Менө радејгыштас мед.
Менө һекор мед оз еновт,
Мукөд нывлы мед оз шед.

Өпіра-Прокө.

Кушдм ѓдја тајб пывған,
 Меным бокбс чішквтіс.
 Кушдм шог мем тајб нывған,
 Став вірјајбј ісквтіс.

* * *

Жон пукалб жлбб-помын,
 Мі сы-вылб вјқбдм.
 Мунам, Васук, ісполкомын
 Талун мекбд гјббдчм.

Вічко-вылын празнік лунб
 Жыһнан бовгб: кув да ков,—
 Реһыд сіјб ставыс вунб,
 Некодлы сіјб оз ков.

П. Потолітсын.

* * *

Вojдбр Ванб вјна-дорб
 Ветлыны вблі зев зіл.
 Ёні комсомолб корб
 Паскыд-гудбкыслбн кіл.

Пемыд јона-һін мі нырїм
 Рытын лептывлїмб коc.
 Ёні комсомолб пырїм,
 Ког-вылб менб он богт.

Школајасын вбвлї важбн
 Чельд-костын тыш да һер.
 Ёні олам ыжыд гажбн,
 Ёд ме ёні пїонер.

Кон. Ёль.

* * *

Грїшук, кылб, ворсб јона
 Талланкабн қажбдб.
 Сїктын том чукбрбс јона,
 Рыт-рыт-бд пыр гажбдб.

Муса Ануш, мыла шоган,
 Гблбм сїстан олїг-дыр.
 Комсомолб-кб те пыран,
 Гїнмыд воггас пырыс-пыр.

Шондї летчб, шондї летчб,
 Пемыд кымбр-улб.
 Васук плугјбн мујас гбрб,
 Гағет-һїга лыдбб.

П. Коғув.

Пермјакјас сорњи-ногөн.

ОҖЖЫК ОЛИМ.

(Сывөө «Раз полоску Маша жала»-моз.)

ОҖжык олим бусын, саын,
Кістім луніг-лун гінваез,
Бура горзім.
Ајка ¹⁾ өтөрө тојлалас,
Балычаезөт ²⁾ кыскалас—
Іңкөт „орсө“ ³⁾.
Сің мі чуддез ⁴⁾ кыңи олим,
Јөз-коласө петны полім,—
Натын быдмім.
Богаѣтоис черањ-везјө,
Кыңи чорыт стальној гезјө
Көркө шедім.
Револютсіја гымалис,
Сарліс троннезсө пөрлаліс —
Шонді петіс.
Мі свобода кіјө богтім,
Кыңга өддөн гіннез оғтіс
да велөтіс.

Өні оғө колтчө бөрө,
Оскаламө оғлањ горөн—
Сајміс муыс.
Іңка долыта ловѣісіс,
Гөкыт оланіг мездөтіс—
Локтіс тулыс.
Гінва дугдіс өні петны,
Гөлөм орсө, гөтов потны,
Өм ⁵⁾ сералө.
Фелегатка міјө бөрјам,
Сіја іңка бура дорјө—
Туж мытчалө.
Гөгөр вільмоз өні петө,
Іңка ужалө Советын—
Олан дөрө.
Умөљ важга кад чулаліс ⁶⁾,
Гөрд југөра лун пазкаліс—
Оғлањ корө.

1) Верөс. 2) Көсабдыс. 3) Гөтыркөд „ворсө“. 4) Чудјас. 5) Вом. 6) Колі.

Частушкаез.

Сылө пісна-вілө ¹⁾ горөн
Візыв віра, міча ныв.
Мунө овкыс ²⁾ керөс-дорөт,
Мезміс гөлөмгањ бур кыв.
Мыј те ме-гөрын ветлөтан,
Ме-өд тенө ог окав.
Політчіткавлө мунамө—
Чуд-моз гортын ен пукав.
дугда текөт ме ветлөтны,
дугда гөлөм гажөтны.
Муна рытнас талун клубө
Комі пісна горөтны.
Сабан-горсө чапкім ³⁾ бокө—
Сіја умөљ јур-вердіс.
Трактор ыб-вилө петкөтам,
Кос һекөр сіјөн оз віг.

Кыз кынөма поп Іван
Радио відыштілө:
Кытщөм ета-пө вісан,
Саыв-пө ⁴⁾ рјавзышлө.
Јөкты, јөкты, Тімопеј,
Јөкты лысіныт ⁵⁾ кор ем.
Ас кок-увтын му дрөбалө,
Оссө, југдө јурын вем.
Арга кадыс, пемыт кадыс
Соіс улөн менгім јур:
Алімент вешта посадө ⁶⁾,
Сетчөз воштіс томза дур.
Менам другө басөк ⁷⁾ чужөм
Візыв віра зонкаок.
Лыдфим кыңга талун кыкөн
Адқім гөлөм бурмөток.

М. Лихачов.

1) Выл. 2) Јблаыс. 3) Аслыс-пөлдөс гөрсө шыбытім. 4) Омөљ. 5) Сила-воли.
6) Сіктө. 7) Мач.

Јӱз-костса ґыланкывјас.

Пӱлата *).

Кујим сода пӱлата...
 Пӱлатаас-кӱ пырӱм.
 Иҥпӱв-вылас виҥӱдлӱм.
 Вижӱ шкапыс сулалӱ.
 Шкап-помас клуч выјӱм.
 Клучсӱ-кӱ ме бергӱдӱ,
 Зарнӱа чуҥкыш бостӱ,
 Веккыд возчуҥам сујӱ.
 Ог тӱд тӱлыс-ӱ, шондӱ,
 Сещӱм југыд да мӱча.
 Базар-вылӱ летчӱдӱс
 Тысечаыс вузалӱс.
 Аслым бӱр жынсӱ бостӱ.
 Ыргӱн керка карӱдӱ,
 Лӱшка-бекар ҥӱбалӱ,
 Сојан-јуаҥ лӱсӱдӱ.
 Аслам рӱвҥушка из во,—
 Ваӱ летчӱ шыбытчӱ,

Садӱвејӱ веккалӱ,
 Веж виҥ-куҥа мунӱ.
 Аслам рӱвҥушка воча лоӱ:
 Выҥажнеј сапӱг кокас,
 Лӱстӱвеј гачыс кокас,
 Кумач дӱрӱм вылысас,
 Шӱвк паткаыс ғыјас,
 Бобрӱвеј шапка јурас,
 Ној жиҥетка вылысас,
 Веккыд ҥептас полуштоп,
 Шујга зептас калач-кӱ.
 Мыш-мыш наја мунасны,
 Вылӱ наја каасны.
 Адзыслам кӱҥ ог адзыслӱ
 ҥе-жӱ ҥын-ӱд важ-моз-на...
 Ольга, Ольга, прӱстӱ,
 Шара-шара, прӱстӱ.

Ылын вӱрын *)...

Ылын-вӱрын, ылын-вӱрын
 Пӱнарјас ӱзјалӱны.
 Сетӱ менӱ верӱссајӱ,—
 Кӱҥ-пӱ-ӱд и уна вок.
 Ок те, каца, жежыд бока,
 Велӱд менӱ лебавны.
 Ин ули-ҥи, ин вылӱ,
 Сӱмын ас милеј-дортӱ.

Кымӱр воас—зермас оз?
 Милеј воас - пырӱс ӱз?
 Кымӱр воӱс, дај зермӱс.
 Милеј воӱс, дај пырӱс.
 Соборас-кӱ дај пырӱс,
 Руба сӱсӱ дај ӱзтӱс.
 ӱзјӱс-ӱзјӱс, дај кусӱс.
 Лӱбытӱс, дај еновтӱс.

*) ґылӱны Јемва-вожса Тыла-сӱктын.

Салдатö колльöдөм.

Нывјасöј-пö, нывјасöј-дај,
 Роч-акань-коф нывјасöј!
 Кытчö-жö-пö-ј колёма-дај—
 Вичко чојö, шу, колёма.
 Мыјла сетчö колёма-дај
 Жужыд, шу-öд, чојыс-да.
 Јешщö мыјла колёма-дај—
 Жужыд-пö-вөд ступыс-да.
 Јешщö кытчö колёма-дај,—
 Кірјана завор-вожö.
 Кірјана завор-вожö-дај,
 Мыјјас сетчö колёма?
 Ічмонјаслы горзыны-дај,—
 Нывјаслы зон коллыны...

Роч-акань-коф нывјасöј-дај,
 Роч-сөкөл-коф, зонјасöј!
 Јікіа чомор-кофöг-дај
 Рузöг пыза пув-кофöг...
 Косöг-кө—көлач-кофöг-дај,
 Шома-кө—„вомпаг-кофöг“
 Јумов-кө кампет-кофöг дај,
 Курыд кө вина-кофöг.
 Гөдöг-кө-пö-ј са кофöг-дај,
 Јежыдöг-кө-ј—рыг-кофöг.
 Јежыдöг-көј рыг-кофöг-дај,
 Быгыдöг-кө—лым-кофöг

Пасјіс Ч-Т-В,

1921 воө, паракөд-вылын ылісны
 Лөкчімса нывјас.

Ок, мілөјеј, мілөјеј-да...

(Сылöны Мысын, Кулөмдін уездын).

Ок, мілөјеј, мілөјеј-да,
 Шобді булкі чужөмөј,
 Јумов пренік вом-дорөј.
 Ок, мілөјеј, мілөјеј-да,
 Öзјалан чігаркаөј,
 Öзјалін да öзјалін,
 Öзјалін да і кусін.
 Ок, мілөјеј мілөјеј,
 Рытја відчөсан торјөј,
 Војса сөвет вөчысөј,
 Пелөс-сајын кутлысөј,
 Тупенъ пöщва кістысөј
 Ок мілөјеј, мілөјеј,
 Асылын колльөдысөј,

Ужінтөг уэлөдысөј,
 Öбөдтөг ужөдысөј,
 Пажунтөг лунјөдысөј.
 Ок, мілөјеј, мілөјеј,
 Бат-мамык көзөдысөј,
 Чөј-вокыс јанөдысөј,
 Рөд-вужыс јанөдысөј.
 Ок, мілөјеј, мілөјеј,
 Вунөдін-тај, вунөдін,
 Ен-тај көсјы вунөдны,
 Нем-тај көсјін рафөјтны.
 Ок, мілөјеј, мілөјеј,
 Вунөдін-тај, вунөдін,
 Шөг-печал-вылө колын.

Опоңлөн вöтыс.

Ви́з-вылын.

Асывоэ. Нөкөн весиг öти турунъяв, öти кор оз вöрзы Бафпу-
яс нөрöмәэ Печера-бердö—вугралöны. Пыдö лолыштис Опоң ас-
ја сынöдсö, пыркнiтис журнас, möдöдчiс ва-дорö мыггыны.

Женеж пельöс кутöс нөжжөнiк гөрдöдны, быттö-кö кодкö вөр-
сајсаң öмиз ваөн мавтыштис сетi. Вадорсаң пöлыштис небыдiк төв-
ру. Бафпуяс лептисны журнысö, кутисны катласны öтарö-мöдарö.

— „Girivi, girivi, girivi-i-i“—кылö бафјас-пыщкыс асја өлöлөн
зольгöмыс.

Опоң мыгöсiс сöз Печера ваөн, сөггä бөр möдöдчiс нөжжөнiк
чом-дорö. Ви́зјас-вывсаң, жежыд шын-моз, кутис кајны вывлаң вој-
быдса-ру.

— „Талун луныс ми́ча көсjö лоны, вај-жö пурјасыштам-да
ветлам ыщкыштам“—би́пур-дорын нөкөгi-моз шуiс Опоңлөн батыс—
Сојöм-бöрын аја-пиа богтисны косајас да möдöдчiсны ви́з-вылö. Век-
нiдiк туй, вегласiг-тырјi, пышјö воэö, вужö паскыд-коф куш-iнö,
сөггä бердö бафјас-пыщкö. Лысваа турун гартö кок-улын, кос-
выјöзыс көтöдö.

Опоң петис бафјас-сајыс. Сувтiс. Паскыд веж-воэзыс быттö
војбыд бөрдöма,—жал сылы ас-вылас быдтöм торјыс. Гөгөр öшалö
гырыс војтјасөн, быттö өiнва—зiрдалö асја кыа-југөр улын лысваыс.

Опоң перјiс косајассö, кутис мөвкыны—шөри поткöдны ви́зсö.
Лечыд коса суга чiлсjö, вуж-бердтиыс ордö небыд турунсö.

Вöрсајсаң былыктiс, доналöм сар-моз, шондi. Ви́зöдлiс гөгөр
унзiла өiнјаснас, быттö серöктiс—чукөрөн салькнiтис зарнi-југөр.
Пöртмасiг-тырјi öшöдчiс јенежö.

Ыщкысјас сдук-кежлö лептыштласны журнысö вескöдласны
коснысö, бара-нiн воэö нуöны.

Шондi вылö-коф-нiн кајiс, аја-пиалөн ыщкысiс.

Сојыштисны асја пуём шыдсö да пукөiсны шöйтчыштны. Опоң
богтис нiга, пукөiс кыркöщ-дорö пушкыр коз-улö.

Паскыд Печера-ју збоја визывтö кык жужыд кыркöщ-костi.
Мöдлапöлын тыдалö өiнмөн сузтöм парма.

— Кушöм лөгыд! Кушöм кокнiа лолавсö—мөвпыштис Опоң.
Музјывыд вугыртöдны кутис морттö. Гiнвозыс нөжжөнiк тыри ру-
өн. Уммовсiс Опоң визыв-ју мургөм шы-улö.

Опоң вöтасö.

Паскыда вольсаöма Печера. Ызгiг-тырјi четчалöны гырыс зор
гыјас нöшта-на гырысжык iзјас-вывтi. Локыс шыбласö вöј ју жу-
жыд кыркöщ-бердö, муралö-вужö уна гырыс костјас-пыр. Нора чiв-
зöны жежыд калајас. Сöмын најö сдук-кежлö пукывлöны ва-пыс
мытчыгöм iзјас-вылö.

Пöрыг парма шувгö, вöй журавзö,—школдöдö изјасö, војтöв ызгö. Уна сурс-во-нын војтöв, изјас да ва мöда-мöдныскöд венчöны. Нөкод нөкодöс оз вермы венны...

Уна ва-нын визывтис Печера-куза гырыг кыркöщјас-кості.

Гымыштис Октабрса револутсіја. дрöгмуні став муыс. Гымыш-тöмыс кылс щöщ вöд пемыд Комі пармаö. Лептис комі дафö ун-зілö журсö, виçöдліс ас гөгöрыс,—повчис важ сиркурыд олöмгыс.

Ва-моз визывтöны војас. Комі јöз велöдчöны-југдöдöны, асла-ныс парманыскоф, пемыд журнысö. Уна сиктјасö восталісны школа-јас, лыффысан керкајас, гөрд пельöсјас.

Чікыш öдјö-жö лебчö олöмыс воçö Опонь сін-возын. Кыскö-да кыскö-нын сöмын сурас çор-тошка дафö „Октябрöс помнытыс“...

Бура-нын ылö колі Октабр. Комі дафö çікөç палалі, шыбитіс сінкөртöдсö—лоі грамотнеј. Суга кутіс виçöдны ас-гөгöрыс. Бост-існы Комі муö стрöйтны заводјас. Чукөртчісны уна сурс јöз. Кутісны піскöдны парматі ордым, лöбöдны көрттуј. Коçувкотјас-моз, лун і вој тільöны ыжыд кост-бердын. дугдывтöг камгöны, варöдö-ны гырыг изјассö. Вадор-пөлөн орјавлытöг кысöбны вöлајас. Төле-га çуртöм, изјö кьонгöм, валөн ызгöм—ставыс öтгудырөн ветлö сынöд-пöвсті, ылö-кылö ва-куза, гораа, јургö вöрын.

Чужмöма пöрыг парма. Шенчöны, шöпкөдчöны ас-костаныс зор-арöса козјас, оз гөгөрвоны мыј лоі.

Мед-бöрын бостчісны-нын пощны Печерасö. домавны көсјöны војвыв визыв вöй-јүс...

Тільöны комі јöз. Лестукөн нещкöны гырыг машинајас ва-пийс мыдчыгöм изјассö. Нöжјөн:к кајö жон, топыд мүдöд.

Опонь кылö Печералыг равзöмсö, мүдöд-бердö швачкөдчöмсö. Оз мірітчы вöй-ју. Сöкыд уж кутіс ештыны. Керöс-јылö кајіс çон-нас изыг течöма керка. Сы-бөрса мөд, којмөд—çон ічөтік кар-нын кыптіс.

дыр скöраліс Печера, сөгса лаңтіс,—сетчіс комі-јöз-кіö, кутіс на-пыффі ужавны,-заводјаслыг көлбөсајассö бергöдлыны.

Гырыг бікінјасөн өлөсöбны заводјас. Черань-везјасөн зевтчöма-öс сутугјас, Комі пармаö разалö. Југыд бiөн југдöдö Комі мүс.

Ружтіг-тырјі кысöбны ордымјасöд појездјас.

Сафмöма, тіралö Комі му...

— Четчы, Опонь, куртны-нын колö мунны, палöдіс Опоньöс ба-тыслөн шы.

Лептис Опонь журсö..... виçöдліс гөгөр,—ставыс-на важ-коф. Тонö, сіç-жö визывтö Печера. Важ-моз мөдлапöлын зумышчöмөн су-лалö вöд пемыд парма. Важ-моз кыркöщ-бокын катлазöны вöсчы-дік бафјас, ставыс-на важ-коф.....

Ышловчис Опонь—„Со-öд, нігатö лыффі да мыј вöталі. Ферт, коркö таçі і лоас. Сіçжö-тај гіжöны нігајасад, сіç шуöбны велöдчöма јöз.

Пед-Генъ.

Пöрыекад.

Пöрые кад, жугыл кад,
 Мыҗла регыдөн талалин те?
 Тöда пыр гажа сад,
 Маҗбыр томдыр]öс мөвпала ме.
 Тöдлi ме уна тор.
 Вөвлi гажöдчөм, сылөм воҗ, воҗ.
 Öнi лобма вор,
 Абу важ-коф-нын том ныв ме збоҗ.
 Тöдлi гудöккыге гор,
 Јона назгывлis—гажблis пыр.
 Менам өдлөм зев нор—,
 Кута мөвпавны тенö ме дыр.
 Öнi гудöккыге шы—
 Гора назгөмсö улычыге мем
 Вајö сынөдлөн гы:
 Кута кывны-на гаж-лунтö нем.
 Важөн том-дыр]i век:
 Јөктiм, сылiмö маҗбырöҗ пыр.
 долыд өдлөмөн сек,
 Öли пöтка-моз мам-дiнын дыр.
 Вөвлi мичанiк зон,
 Кодöс рафе]тli өдлөмсаң-таҗ.
 Төдi сылыге ме дон,
 Сөмын гөтрагic, менö ез ваҗ.
 Төдлi быдсама шог,
 Гiнва кiгтывлi зон-дорын, ок!
 Тöда слөмлыге ног,
 Öнi томдыр]ыд бөр оз-нын лок.
 Гетic пöратöг аҗ,
 Төдтөм зон-сајö. Ог вөли мун.
 Јона доҗмавлis јаҗ,
 Шыг]өн колы ме зев уна лун.
 Öли, терпiтi чөв,
 Ег лыст шулыны паныда кыв,
 Уна гожөм-i, төв
 Сiгтi өдлөмс, некор ег сыв.
 Важсö мөвпышта ме,
 Гiнва гөгылөн петлывлö—гол.
 Мыҗла, том кадöҗ, те
 Пыш]iн? Весигтö гажсö ен кол.
 Муса ныв]асöҗ, тi
 Ен-жö пöратöг воштöҗ ныв-јур.
 Мед-нын пöрыемiм мi..
 Öлөҗ гажöдчөҗ корөҗ пыр бур.
 Вөчөҗ аслыныд гаж,
 Сылөҗ, гажöдчөҗ, јөктөҗ быдлун.
 Öлөм абу-нын важ,
 Гажа пöраыд некор оз вун.

Tödtöm-cajad oġ mun.

Вежон чөж шувгіс војтөв. Көңд сарыгаң вајс Коми му-вылө көңд лок зер. Талун шондөдөма, небыдк төв пөлтө лунвывгаң, јенежаң сералө шондi. Вежон-чөж Бөрө грездчi олісны гортаныс, ез ветлыны весас-пашнајас-дiнө, ужалісны кіпод уж.

Чiнiн-Мiтреј лун ноль-нiн зумыштчөма, шөгө. думыштөма сiјө гөтрасны, бөрјө аслыс пөвсө өктса нывјас-пiыс. Вель-дыр-нiн Мiтреј зонмаліс. Бура олыслөн ескө вөліс-да, сөмын нывјас мы-лакө ез радејтлыны сiјөс.

Талун асыв Мiтреј ыжыд сорнi паніс.

— Мамө, меным-өд гөтрасны-нiн кад. Ветлы те талун ко-расны.

— Кытчөжык-нө, го шайт, ыстан, ва катыдыс, алi ва кывты-дыс? Муна, муна, муса пі. Ужалыгыд-тај, со, абу-жө. Гөжөмнад гөтыртөгыд аслыд-жө сөкыд лөб ужавнытө.

— Ва кывтыдыс, мам, кокныджык. Ветлы јуав Јогор-Өлөксан-лыс Машөсө.

— Ветла, ветла, сөлөмшөрөј.

Луншөркадын-кымын Матрөн-төтка пагталіс ас-кыөм мед-бур сарапансө, сера чулкіасіс дај мөдөдчiс Öдө төткалыс өтка нывсө, Машуксө коравны.

Марјаөс коралөм.

— Виңа-олан, Öдө. Пыр-со те мыкө ужалан-мырсан.

— Ен-нiн сорнит, Матрөн, ог-буди уж-бердас өбавлө-а ноксi-гад i луныс колө... Пуксы, шөјтчы, — шуө Öдө, Машөлөн мамыс.

— Көнөс-нө тејад чельафид? Бур ај-мамыдлөн со пыр ужалөны.

— Ен-нiн сорнит. Сiңi-кың-сурө i олам. Ыжнымөс омөлік кө-жакајасыд воштим. Талун Марјушөс ыстi Шлапкинө, оз-ө, мiга, се-тыс сур... Кушөм бур јен-нө тенө, вольтөм гөстаөс, мiјанө вајс?

— Ме-өд, Öдук зев ыжыд мога. „Балөс“ -жө корсны петі. Вiсталісны ва-кывтыдыс, вескыд кi-вывгыс, Јогор-Өлөксанын-пө олө.

— Мыкө-тајнө, Матрөн, ме ег гөгөрвоышт. Гөкыда-коф талун кыла, лок војтөлыс төрыт мөс корөгөн пелө шувгіс-да. Ас-лас-ескө вомдорыс јумбурасө-нiн. Гөгөрвоіс, кушөм „балөс“ Матрөныд корө.

— Мiтреј Марјатө шөктiс јуавны. Ачыс-өд сiјө мiјан көңан-јурыс өнi. Вiт воөн кујим пелө-нiн јукөим. А олөмыд мiјан ыжыд-на, ужалысыд оз тырмы. Мужикөј менам, сарство небеснө сылы, јона виң-пашнатө-вөчiс, iчөтжык пiыдлы унжыксө со i коліс.

— Со мы-јылыс те сорнитан. Зев ескө бур места-да, нылөј-тај өнi абу гортын. Ме өтнам некодарө шуны ог куж. Воксө буди чукөстла. Öдө зев өдјө петіс.

— Омөля-жө-ескө олөны-да, нылыс бара лөгыд, сымда-мында коңинтө-өд көнкө сетасны-жө,—мөвпалө Матрөн.

Өзөсыс зуркмунис-воггис. Пырисны ена-пиа. Пыс таво төв-на војис Гөрд армияыг. Өни бостчөма лептыны аслыс вьл керка. Ачыс гөтыртөм-на.

— Виза-олан, Матрөн-төтка—шуис кыз гөлөсөн Иван.

— Здорово, муса пи, мыкө те пыр мырган-ужалан.

— Мыж-нө те шуан, Иван, Матрөн төткаыс Марјатө Митреј-сајас коралө-да. Ме өтнам некодарө ег куж кыв кутны.

— Меным-нө мыј. Мунас-кө, сетам. Кутны сижөс он вермы. Ме ногыг-кө, зев бур места,—шуис Иван.

— Ме-тај сиз-жө мөвпала-а. Митреј мортыс зев чөв, олөны бу-ра, некор сижөс он адзыв кодөн, маџкөм он кывлы-ни. А Марјаыд төлка-жө бара-да. Сөмын-на-өд даскөкјамысөд-вьлө мөдөдчис. Зев ескө аслым жал, өстатки ныв-нын динын-да. Тащөм бур жөниксө гашкө сөгга јенмыс оз-нын мөдөдлы-да. Сөгга-өд көнкө ти зев уна кутанныд коңинтө коравны. Томыник-нылыдлы-да, коңинтө чукөртны ме ег-на і уфитө. Краскајасыд со ез-жө вөвны-дај—тајі кајтис Өдө.

— Коңиныд артмам. Ме лыдди-да, көлө сөмын гоз дас-кымын кепыг, сымда-жө чулки, дөратө пона нөл-кымын-кө сетанныд-і. Көнкө-өд гөрд сунисајасыд абудө-жө-а?

Вель-дыр донјасысны-артмөдчисны. Көкјамыс гоз кепыг-ө өк-мыс гоз чулки-ө да нөл пона дөраө сувтисны.

Аскомыг кикутны шуисны воны.

Никуттөз.

Коркө сорөник рытнас воис гортас Марја. Зев јона музөма. Лунтыр балөос корсөма, да абу і сурөма.

— Мыж-нө, Машук, ыжыд сурис ез,—пыриг-костыс-і мамыс јуалө.

— Ез сур, мамө. Лунтыр корсө. Быдлаыг јуасі, некод ез і вистав.

— Мед-нө, гашкө ачыс воас. Талун Ивановкөд, Марјуш, тенө јурнад і кокнад, став ембурнад вузалім,—гераліг-моз шуис Өдө-төтка нылыслы.

— Ен серав, мамө. Вај-жө ме мыкө сојышта, кынөм сумалө.

— Тенө сетам Чинин-Митреј-сајө. Талун мамыс корасны воліс.

— дугды серавныд, нектор сорнитнытө-да, сөран-жө те,—скө-ра пырыг шуис Марја.

— дыр-жө, Марја, ыжтө корсөин, пыриг-костыс шуис Иван. Ма-мө, вај ужнајтыштам. Марјаыд-өд көнкө сојтөм-на-жө.

Ужнајтигас пызан-сајын мамыс бара панис сорни корасөм-јылыг.

— Марјаыд, Иван, оз верит Чинин-Митрејыдлыг корасөмтө.

— Ме ог мун. Векыда шуа, ог мун. Чинин-Митрејыд меным зик-на төдтөм. Ми ськөд веиг некор-на ег сорнитлө.

— Мы-нө те, Марја, лоомыд. Ендөбчыны, али мы-нө кәс-жан. Метайнө ба-тө кикутан лунө-зыс-жө ег төдлы-да, нем өтклайн олимө. Отлаасанныд-да, төдмасанныд. Кыс-нө сөгга сещөм бур жөнык-сө ад-зан?

— Мед енда-кө, а Митре-саяд, көт мы-нө ло, ог мун. Ныла-лыштны-на јешчө кәс-ја. Митре-д-өд ме-код-тө уна-с-на ад-зас.

Марја пастасис да петис во-пукны: ылыштны, гажөдчыштны југыд гажа тувсов во-јө, голкнитлы ворсан-бөргә ныв-јаскөд коми јөзлыс муса ыланкывсө: „Шонди банө-ј оломө-ј“. Некодлы с-јө ез вистав корасөм-јылыс. Аскинас өдө төтка корасөм-јывгыс бара сор-ны панис.

— Кыс-нө, Марја, те он кәс-ја мунны. Сөгга-өд во-кыд гөтра-сас да тенө, а-ја-нылс, өтартны кутасны. Мун, мун, зев бура ге-там. Талун со ме јум-нын гудрышти вина-вылад. Гетам вежа-ныдлы вөчны. Вежа-ј вежа-нтө сөгга јуөрт-ам, мед аски-рит-кеж-лө лок-тас-ны кикутны.

Бөрдтө-зыс Мар-јалы забеднө ло-и,—көт мы-нө, мамө, а ог-жө-нын мун. Онө-кө ви-зө, слуга-ө муна, а сы-сая-ө ог мун. Ме с-көд не-кор ег вет-лөдлы. Мөда-мөд-тө төдтө-гыд гөтра-слыв-лисны-да, вел-уна-өн-нын бөр тор-јөд-чалисны. Те-нө, мамө, сы-вылө-жө ра-длан. Ме-вылө-кө с-лөн о-кота вөли гөтра-сны, мы-јла ез во-жык мекөд төд-мас. Мөда-мөд-ным-с-кө-өд ог-ө кутө ра-де-јтны, сөкыд ло-ө нем-тө ко-льыны.

— Көт мы-нө, а ме тенө, Машук, гета-жө-нын. Иваныд со щөщ шу-ө-и: бур места-пө, гетам сетчө.

дыр сені ына-ныла венчысны. Сөмын ез воны өти кыв-јө.

Кикутөм.

Кикутан лунө Мар-јуш асывга-ныс инас ез өш-ја. Сөд-лом-га-ныс ыстис мам-сө бөр орөд-чыны сва-дба-ыс. Мам ез мун. Луннас дыр Мар-ја бөрд-ис-жугөд-чис, с-индор-јасыс ве-сег пыктө-ма-өс. Мамыс рит-кеж-лас коралис рөд ву-жсө, лөсөд-ис ко-з-ин-пу: чулки-кепыс, дөра-да. Лунтыр жө-зис, лөсөд-чис кикут-иг-кеж-лө. Иван мукөд лун-моз-жө у-жал-ис, ко-скөм пи-новтны вет-лис. Луншөр-бө-рын, рит-ја-ве-скыда-ын-кы-мын во-исны кикутны. Мед-во-зас во-ис вежа-јыс, топыда шымыртөма чет-вертне-ј сула. Сы-бөргә жө-ныкыс, сөгга вежа-ныс, мед-га-бөрас жө-нык-лөн чо-ј-вокыс да став матын рөд-ву-жыс пы-рисны. Чөв-тисны перна-пас, вомгор-у-ланыс шуышталисны—здоровоте, ви-за олан-ныд. Вежа-јыс өд-јө горөд-ис: „Олан-ныд-вылан-ныд. Прим-тө бур гө-ет-јас-сө“. Сөгга пук-тис кы-ыс ы-жыд до-зсө пы-зан-вылө.

Лепты-сисны мольгыны баба-јас—выл рөд-ву-жыс, ку-дөла-сөм-јы-лыс, чөла-д-јылыс. Бокы-нжык мужик-јас ба-јтөны ө-з-им-јас-јылыс, та-вога на-жет-ка-јас-јылыс. Сөмын Мар-ја өт-нас выл кер-ка-ас бөрд-ө, ас-гыс с-ин-вас-ө к-иг-тө. Вежа-ныс нө-ж-јө-нык-өн с-ј-өс ла-нтөд-ис—абу-пө лө-сыд, жө-ныкыд-кө ад-зы-лас.

— Иван Олександрович, вај-інө буді кітө кутам, шондѝс, со, улыеміс Кор шөрасасны да мыј-да, шондѝд сы-кості летчас.

Коркө і кікутісны.

Кікутөм-бөрын вежај бостіс четвѝртнеј віна сулатө, бласлөві-төмөн кістіс стөканө да сетіс том жөніклы—Мітреј Олөксејевічлы. Сы-бөрын радјөдіс жөніклыс став рөдвужсө, сөгга ставнас сетіс жөніклы.

— Пет, Марја Олөксандровнатө ыждөдлышт—шуіс вежај.

— Мітреј кістіс стөканө, петіс мөд керкаө һевестасө ыждөд-лыны. Кыв-јылас лөөдө, кыјі ескө мічажыка шуны асгыс том ба-ба пусө.

Пыріс вѝл керкаө, корсө сіннас Марјаөс. Невеста бытө сені абу і вөвлөма. Шај-пај муні Мітреј, мыј-нө-пө тајө, көні Марјаыс? Петіс да пондіс јувагны,—көн-нө-пө Марјаыд? Некод оз төд. Мі-треј зугыла пуктіс віна стөкантө. Воші сылон везшөрө бура лөсөд-лөм ыждөдлан кывјыс: „Марја, міча зорің, гвет Олөксандровна, јувыш ме-ордың“. Вежај сетіс віна суласө Иванлы, јуктөдчы асгыс рөдвужсө.

Коркө һе-коркө јувөм-бөрын Офө төтка амбаргыс вајіс көін-јассө. Сені вель-дыр јуксісны-лөсөдчісны көіннас. Еңкалы—Мат-рөн-төтқалы вундісны дөрасө јур-вывсагыс кок-улөзгыс дөрөм-вѝлө. Шөрасіг-пomasіг-кежлө кутісны чукөртчыны том војтыр грездјасың, кывлөмадгө кікутөмтө-да.

Бабајас јөктыштісны, сөгга чукөрөн гыліг-тырјі мунісны жө-нік-ордө. Јона-на сені гажөдчісны. Мітреј колтычіс вечеравны.

Вечерасөм, нылөс кольлөдөм.

Мітреј вель-дыр вѝтчыгіс Марјаөс. Јона том војтыр јөктісны. Марја локтіс вечерасөм понасіг-кежлас. Сіјө кікутігас пышјөма горт-гыс пөдруга-ордас Сені і пыр пукалөма.

Мыјөн воіс, Мітреј кутіс нуөдны јөктыны:—„Мунам, Машук, јөктыштам“.

— Ог вермы, јур менам вѝсө,—шуіс Марја Мітрејлы. Мітреј быдөн повзыштіс. Тајө војсө-тајнө һевеста-ордын-һын уэлөны, а учынысө ез нуөд. Недыр-мыгөті һевестаыд вошіс, Мітреј јурсө өшө-дөмөн зугыла довгіс гортас.

Аскі рытнас, шонді летчөм-бөрын том војтыр бара чукөртчіс-ны вечеравны, кольлөдны Марјаөс.

Тарыт локтөмадгө том јөз вель-ылыс. Марја воңа-воң пөдлыш-тіс, јігналіс кільчөтө, мед һекод ез пыр, да коркө возтөма. Локтіс і Мітреј. Зев бура пастасөма. Кутіс јөктыны нывјаскөд, а сінмыс корсө Марјаөс. Ез аңы. Петіс олан-інас, сені абу-жө. Иванкөд уж-најтісны, јувыштісны роч віна, мед гажажык лөө. Мітреј бара пе-тіс јөктыојас-дінө—ез-ө-пө лок-һін Марјушыс. Сөмын век-на абу.

Гашкө ывлаас-да,—думыштіс. Петіс ывлаә. Муні гоз-мөдыс сікт-куға. Візәддә, кодјаскө кыкөн мунөны. Муніс бөр Марја керка-воғә. Пукөіс өшің-увтас лабічә, вітчісә, ачыс полә-код.

Вел-дыр-на том јөз керка-пыщкын гажәдчісны, ылісны, јөк-тісны- ворсісны. Марја бара ез коләд Мітрејәс, некодлы ез вігтав да воға-воғә өтнас водіс.

Регыд бөр кусіс.

Аскінас Марја лептіс сорні сваѳба орөдөм-јылыс.

— Ме өні-жә пагтаса да ветла бөр коґыныдла. Сы-сајә, көґ мыј ло, ог мун.

— Јөј ныв, мыј-нө те вөчан, јөз серам-улө-нө көсјан пырны, алі мыј?

Марја пагтасіс, муніс Мітреј-ордө. Чорәдчө, мед ескө оз повґы. Воіс Чыңн-Мітреј өшің-увтө, зев јона өблөмыс четчалө. Кыґ-кө-мыјкө асөә такөдіс, сөгга пыріс керкаас.

— Віґа оланныс—шуыштіс Марја. Сөгга сувтіс өґәс-дорас.

— Волытөм гөґтаөс јен вәјә. Волы, волы. Пукыс, шојтчы,— шуө Мітрејлөн мамыс.

Марја өдјөжык паніс сорні.

— Ме, төтка, војі коґыла. Ог көсјы верөссајад мунны.

Пырігас тајә зорнысө кыліс Мітрејыс, ез зәсровајтчы-ні нінөм. Муніс да јенув пельәсас пукөіс.

— Ме-тај первоганыс, кікутігәд ег мун, пышјі. Стар-ні мө-дар ен дүгдө. Öні ачым орөда сваѳбатө.

— Міјан нылалігөн-тајнө ез-жә јуравлыны невестаыслыс, мунан он. Мам-батыд-кө вөлі сетөны, нылыд мунас-нын. Бөрдыштас нылолөмсө дај мунас. Ме, со, сіґ-жә мунлі, егө јукылө, ег торјөд-чө верөскөд, пыр бура олім. Кодкө буді інө кусөддө-жә-а?

— Некод оз кусөд, ачым орөда. Кыґи-нө ме верма мунны төд-төм-сајә.

Сіґі Марја орөдіс сваѳбасө. Ез мун төдтөм-сајә, корөіс ачыс верөс-пусө.

Супі-Ноль.

Погода муһом.

Гажа-ж-ын бара лоь луныс. Шондыс жона-жона шонтө мусь, быттө ыжыд өйлө асыс посныдик пијансө шымыртөма аслас шоныд һебыд борд-улас. Льекуј-тө, мельјтө, војса унмыс ставсө, пальдөдө, ојбырсө пыркөдө Комі парма-пышса јөзлыс.

Асылыс зев лөң. Некушөм кор пулөн, веєі піпулөн оз вөрзышт. Сыктыв Ју-куза һөжјөнік, муртса зольтөм шыс кылө, гөграліг-муткырасіг-тырјі летчө помастөм ва. Асја југыд кельд бана шонді-улас мча эзыс рөмөн візыв ваыс қірдалө. Шочыһика, көнкө-көнкө ічөт чері ва-вылын југһитлас. Коркө-коркө ва-веркөсті чірзиг-тырјі, һөв-моз сотыштас-лебҗас жежыд кала. Гашкө сјјө асыс пөвсө корсө, гашкө кынөмпөтсө перјө,—посні арпіјансө (јуарсө) өкто.

Шондыс һөжјөнікөн кыпөчө вывлаң, ворсө, мча бісерөн раздөдө асыс шондсө, југыдсө. Јона-ж-ын пөжө, сіңі і јайтө быттө сотө. Пөсыд петө, жарыс лычкө.

Лушдөркад-гөгөр пөлыштис шоныд сынөд-пөвсті һебыдик рытыввыв төв-сј-өб. Вөрзөдіс, быттө ловзөдіс вөрө і васө. Ыркмуні сынөдыс. Сыктыв ју мча посні ва-серөн тырј. Ва-серыс увлаң пыр тівгіс. Посні бадјаслөн, кыјјаслөн лыстјасыс повзисны—тірзыны кутисны. Читкылағны, копрағны кутисны турунјыв-јасыс. Бара ставыс, быттө мөда-мөдһыскөд шуөдмөн, өтпырјө лаһтисны. Сөмын чірјаслөн веж турун-пышкын чірзөмыс кылө, кайјаслөн зользөмыс мөвкјөдлө. Не-дыр-мыөті бара пөлыштлас төв-ру, раздөдлас жарсө...

Вежа јаған петисны Мітреу да Иван. Ферт, бара чері кыјны лөктөны. Во-исны кыр-јылө. Сувтисны відөдлісны ју-вөлө, гораа серөктисны. Јөлашы һерыш-тис најсө. Терыба леҗисны пыжһысө, петисны ју-шөрө, вөјтисны подольһик да сува бөр петисны берегө. Пукөисны кыр-јылө. Вунис тај налөн муҗыс, бырис уж-вөсна быдлуға төждһыс. Боөтөисны өвыны: „Гажажык Комі јөз өлөј“. Сынөд-пөвсас паскалө налөн өһлөм шыс. Налы воча Вежа јаған мөвкјөдлө јөлашы.

Төлыс пыр јөнжыка палькөдлө. Сы-бөргөа воһны һежыд жежыд кымөр-пластјас. Серөдөһны јур-вылыс југыд лөз-рөма сынөдсө. Тупкыласны југыд шон-дсө, сөва өдјө бөр тувғасын-муһасын, вөр-сајас воһасын.

дыө сені пукалісны. Сөва кыкһаныс сынөсад уһмөөисны гажа, југыд шон-ді-улас, веж турун-вылас, шоныд төв-воҗас. Кымөрјас сөдһны, кызһны, өдөдөһны.

Көнкө, кылө, өтчыд-дај мөдыс зев ылын муркөһтис, быттө пос-куза телега-өн муһисны. Чорыда-коҗ палькөһтис төв. Вөдөм-кө, рытыввывған шондөлы паныд кыпөчө өдө, мөстөм кымөр. Лөзөдөма, быттө ыжыд гыа-ју јенежас кыптөма. От-кымыһыс тыдовтчылас кымөр-улас вөсһөдік чөкласыс бі. Југыда савкөһтлас, чеҗаөас-муһас, сөва қөкөч бөр кусас. дыр-мыөті чард-бөрын јіркөһтас гым. Асы-код-жө лөј лөһ. Буракө, кымөрыс ас увтас став өбөсө төлысыс чукөртсө. Кы-мөрыс пыр-өтарө паскапө, кыпалө вывлаң, Гымыслөн шыс ыждө да ыждө, пыр-өтарө јөнжыка, чорыджыка муркөдлө, веєі муыс вөрзыштлө. Кымын матысөм, сымын чоҗмө, сымын лөзөдө, вөјјасөн гөрдөдө.

Тупкөс кымөрлөн јурыс қірдалыс ворсыс шондсө. Быттө вој-улө пырны ку-тис ывлаыс. Кылө помала,—дугдывтөг шувгө, муркөдлө, саркөдлө. Бырлытөг өтар помеһыс мөдар-помөҗыс, өтарө-мөдарө чөкласө, чеҗаөө—ветлөдлө вөсһө-дік бі-коҗ гөрдө һөв. Чорыда јіркмуһис, кытчөкө чард-біыс, буракө, лыјис. Вөр-зөс муыс, зөбмуһис сынөдыс, вөліөті черөкыҗысөс савдөһисны. Көтөрөн, ферт, бу-ракө, повзисны-да, увкөдөчисны пөж-дөһө, Леҗисны пыжсө, чорыда сыһыштисны, көсјисны лептыны асыһыс угодөһысө. Одөптис-тај зев ыжыд төв. Мөстөма бут-көдчөліс ваыс, муткыртчөс да зев гырыс гыһн вывлаңө, ва-паныд увкөдөчөс. Швачөһтис пыж-бокө, муртса ез пөрдө. Сы-бөргөа мөд гы пыж-вылас кайсө. Пыж-ыс јірас, ва пөдөсас тувмуһі. Мортјасыс ва-вылын гыјас-көсті береглаң чөпсө-

Со, дівө, руч шедöма.

Јенежын козувјасыс зарні-моз-жө дїрдалöны. Тöлыгыс пелса-коф швачвіқө.

Ташöм міча, гажа асыввозын Чів-Мікол мөдöдчїс вөрö пелса. Бытöб тöv шувнітіс, öбі часжынјөн і воїс пес чукөр-дїнө. Сöвтїс пестö асгыс жужыда, кыз шулывласны, „багатырскеј дод“, течїс. Вöлöс вердыштїс, ачыс көч-моз четчалїс-шонтыгїс. Бергöдчїс да мөдöдчїс гортлаң. Вöv шочїніка кытчö-сурö сувтыштавлö... Чів-Мікол вöv-вылö зев-јона скöрмө. Мукöд-дырјыс і чорыда јортчыштас. Друг Мікол сувтїс дај туй-бокө кутїс зев-јона віқöдны. Аслыс вом-горулас шуалö: кушöмкө татї эвер ветлöма. Часжө вöлöс сувтöдла. Коктујјас-куча Мікол мөдöдчїс воқö. Гудјышталö коктуйсö бефöдөн. Ньекычї оз вермы гөгөрвоны кушöм эвер. Бöрас качалїс: тöдöмөн војлаңö руч котöртöма. Мокастöс тајöс кызкө колö кыјны—шуйö Мікол. Бергöдчїс да нөжжөнїкөн бөр мунїс. Шычнїтіс вöвлы, мөдöдчїс воқö.

Воїс гортö... Зїла вöвсö лезїс, кыв-нї жын ньекодлы ез шу, мөдöдчїс Віс-дад-дїнө. Віс-дад муқöма-да кулö паччöрын, бытöб порө руксö... Терыб вомнас, пырїг-костыс і Міколлы шуйö:

— Но, мыј-нїн, кушöм буртор вісталан?

— Те талун вöргыд, Віс-дад, нїнөм ен адзыв?—јуалö Чів-Мікол.

— Ег. Пон коктуйјас-тај емöг-а...

— Ме думыс-кө пес туй-вывтї руч ветлöма... Колö ескö сїјöс кызкө кыјны. Капкантö, гортад-кө, меным, Віссарїөн-дад лоас сетлыны.

— Капканыд ескö гортын-да, ог тöд... Бур-пыфди сетан, а вермас-öд омöльтор текöд лоны. Пон-кө капканад пырас, секї мыј вöчан? Јурнад-öд он мын. Мöстö нуасны. Ме щöщ мыжма...

— Кывзы, Віс-дад, ме боста, ме і мынтыса, мыјкө-кө лөб.

— Но, но. Мун інө петав да кумыс бост. Мікол петїс, бостїс капкантö-да зев öдјö котöртїс гортас. Кадыс рытја вескыдаö-нїн воöма. Керкајасыг бї-нїн тыдалö, көн-сурö кылö том јöзлөн ворсöмыс да сылöмыс. Чів-Мікол јона кутїс мөвпавны, кыз ескö кыјны ручöс. Кыскө сїјö кывлöма: петук јаз-дїнө-пө ручыд јона ылалö, а налөн гортас вöлі зев міча сорса гөрд петук. Војнад Мікулыд петуклыс јурсö і керыштас. Мед гортас оз казавны, зөбас.

Міколлөн мамыс асыввоз четчас, віқöдö да петукыд абу.

— Кытчö тї, лок-вуж, воштїнныд петуксö... Онö-кө вайö, јур-јаснытö і орјöдла. Мікол лептїс јурсö да зев öдјö шуїс:

— Мыјнö лоїс, мамö?

— Кытчö те, мокаст, воштїн петуксö? Вајан, он?..

— Мамö, талун војнас петуқыд јона горзіс, төдөмөн сіјөс дө-
дыд вііс.

Ачыс зев ödjö пагтаөіс, бөгтіс капкан, петук туша да муніс
вөрө. Војіс төрытја коктујјас-дорө. Коктујјас төкөтө лымјөн тырыш-
төмаөс. Кытчөжык капкантө пуктыны, Мікол первојыгтө-да оз-на
төд. Ферт, і татчө сіјө матө ез во! Октіс капкансө, мед оз тыдав,
лымнас тыртіс. Капкан-бокас пуктіс петуктө. Асгыс коктујјасө мічаа
шылөдіс-молөдіс, быттө һекод абу і ветлөма. Мед адзас капкансө,
пуктіс пас. Мөдөдчіс гортө. Ачыс мөвпалө.— „Аскі-нө вола ог тат-
чө? Вермас-өд сурны. Петук јайыд, ме чайта, ручтө ылөдас, дај ка-
дыс-өд бурещ зев лөгыд—көзыд. А, көч мыл ло, аскі ог кај... Та-
шөм регыдөн, төдөмөн, оз шед. Аскомыс кајла*.

Тажө кадыс Міколлы куз-код кажітчіс. Гөлөм тіпкө... Відчіс-
нысө оз вермы. Воіс і аскомыс. Чів-Мікол асывознас воз, муртса-
на кыаыс кыпөдчө, мөдөдчіс вөрө. Кокһыдјака уыштөма лым. Мікол
јона полө: суріс-кө ручыд, верміс-өд тыртны. Воісны коктујјасыд.
Мікол кежіс. Мөдөдчіс капкан-дінө. Гөгөрбок чорыда візөдө. Ты-
довтчіс черөн вөчан пас. Капкан мегтаө-һын матыстчө. Друг мыл-
кө капкан-дінад вөрзис. Мікол шаж-пай муніс.

— Го трустыд, пон-кө і көлагөма-а. Воіс капкан-бердөз. Візө-
дө, шедөма кущөмкө өдөв эвер, быттө өд сатін југһітіс. Мікол
мөвпыштіс: шулывлөны-таж пөрыс јөз, ем-пө чернобуреј руч. Ферт,
көнкө сіјө і ем. Ачыс зев јона повзис, тіралө быдөн. Зымһітіс јурас
ручлы зырјөн. Мездіс, пуктіс пельпом-вылө да четчаліг-тырјі мөдөд-
чіс гортө.

Ез і быттө төдлы тујсө. Пыріс керкаө. Жож-шөрө руч швач-
һітіс. Гортсајасыс зев јона дівујтчөны: немыс кыјывлытөм морт-
лы-пө руч сурөма, да-өд нөшта дона сорт. Кывлөма сіјөс Віс-дад
да котөрөн локтіс Мікол-ордө. Пыріг-костыс і шуө: ог-һын пасјав...
Көн-нө Міколыс?

— Тан, тан, Віс-дад, шуө Мікол.

Віс-дад терыба шуалө: со, дівө, кущөм мортлы руч шедөма.
Мікол сөрам-банөн шуө: да, Віс-дад, сурі... Капкантө сетлө-
мыс тенө нем ог вунөд. Пыр бурөн кута казтывны.

П. Козув.

Щај.

Важөн мiјан некод шајтö ез жулы. Кывлыны ескö быдөн пöш-тi кывлісны, а мыј пö шајасöмыс лöб,—некод оз тöд.

Карын-пö, мукöдыс кыкыс лун-кежлö шајасöны, а мiјан сiкт-ын некод оз тöд. Кызја-пö i шајасöны. Јона шенчыласны. Бабајас ескö щöкыда-коф горнiö воласны-да—некыч оз вермыны тöдны мыј-пö сiјö i ем. Мужикјас ветлiг-мунiгад ащывлöныжык да јона ошжыеласны.

Секö-Педö унаыс вöли карö летчывлö. Зверкујас да уркујас чукöртас да сетчö летчöдлö, Быдса доф-тыр чукöртас да вöлөн-дофдөн i ветлöдлö. Карын век сiјöс шајöдöны да жежыд һаһөн вердöны, Гортö локтас да аслас Öгрö-һима гöтырыслы век мыј-вермö ошжöбö, быд-ногыс ошжыас.

Öгрö терпiтнысö-һын оз вермы. Колö тöдны дај сымда. А ныв-јасыслөн Малаһлөн да Пеклалөн, дулыныс веiг петö. Батыс вiс-тагы кутас да најö зiк ставсö вунöдласны, сецöм окота налы лöлö шајасны. Малаһыс ескö i ыжыд-һын, һевеста ныв-һын да батыс-кö шајасöм-јывгыд кутас вiс-тагы, зiк ставсö вунöдлас, веiг војсö пукны мунны вунöдлас. Војтö пукöмьс ескö, мукöд-дырјыс гезжөн домалöмөн он вермы кутны-да, а шајасöмтö-кö батыс вiс-тагы пон-дас, вiнсö сувтöдас, вомсö пакöдас, пельсö торгöдас да вој-быд-көт кывзас. Есщöм сiјö ыжыд фiвö кажiтчö!

— Те, Педö, мöдыс карад летчан да вај-һын бара шајасан до-братö—шүб Öгрö.

Педöлөн ескö важөн-һын вöли гажыс петö да көсжö вајны шаја-сан добратö да век оз лыт. Прöмыс-вылас, мыжiö сiч-таз, оiтечјас да һаһјас сетыштасны-дај. Унасö корны оз зев i лытлы. Свiнеч порок сесга уна-код-жö сетлывлöны-да. Ачыс һинöмыс оз öткажiт-чы, мыј сетасны сiјöс i бостö, а вот шајасан добратö оз лыт кор-нысö-дај сымда i ем.

Öнiја летчiгас бабаыс соыс-кымын горавліс, да Педö збылыс көсжысiс шајасан көлујтö вајны. Карын емелмöдчiс да купеч Јо-пын шајасiгас i гарыштiс.

— Вот ескö тащöм добрасö-кö меным...

— Шајасансö?

— да. Вывтi јона кажiтчiс, дај бабаöј улөн-һын сојны пондiс. Шајасан добратöг-пö ен i лок. Кычкö-мыжкö почас-кö, вај тајсö мем сетöј.

Сетiс öд купечыд. Ез i унасö бост. Кык руч ку, ош ку да кык десатка ур ку сöмын i бостiс. Педö став прöмыссö чајтiс бостö-мөн, а нöшта свiнеч-порок-на содтыштiс.

Педё зев рад. Ыжыд жугыд самөвар сетісны. Ҷірдалё сөмын, сещём жугыд. Јешщө-өд золанык щажнык-на дај зев уна чашкајас сетісны. Сөләмыс Педөлән сізі і четчалө.

Мед өдјөжык гортө воас, вөвсө мыј ебөссыс вөтлө. Нөдкөыс ескө рөттө-нын да јешщө на плөтөн кулөптылас.

Секө-Педө локтіс гортө. Семјаыс ставыс чујмісны. Нөкод һөкытчө оз пұтымы, мыј колө вөчны. Весіг вөвсө ідравны отсавны һөкод оз пұтымы. Өд кущөм жугыд самөвар вајөма! Сізі і ҷірдыштлас! Чашкајасыс лыбө кущөм мичаө! Быдсөн кущөмкө четјас да картынкајас рісүјтөмны.

Өгрө нывјассө матыссывны весіг оз лөз, жуғөданныд-пө. Көнөрјаслы ылысаң і лөө віқөдны.

Педө вөвсө справітіс-керіс, ставсө лөсөдіс да вөліс вігтавлыны, лөсөдлыны пондіс. Ведрасыс ва кітіс да шом корө, а шомыд і абу. Нароснө лоі пач ломтывны шомсө перјыны.

Аттө јерөмакаң, збыл-тај тешкоф вөлөма! Пөс шомсө течіс да бытөбө ловчыс. Со дівөыд—лучкі-өд шумітө, бытөбө горнытө!

Ыжыд дівөыд регыд і кывсө, өдјө і паскалө. Муртса-на Педөыд локтіс, ез-на самөварыд пұчы, став өікт-кофыслы-нын кывсөма. Керка тырыс јөз локтіс. Быдөн шөмөстөмаөс, дівујтчөны да горнытөны.

Педө толькө-нын шыңјалө. Вөглалө алјаніка, сінмыс весіг щөщ сөралө, сізі і дірјалө. Со-пө-өд кущөм дівө вајі. Тошсө малыштас да рушкусө щөщ весіг кыпөдыштлас.

Вот, колокө і самөвар! Со і талөн сам! Өд лучкі сөласө. Брызјөдлө толькө. Оз курітчы, а щын петө. Вылөдыс валытөмөн јежыд щын сізі і бугрөтө.

Педө чашкајас мыскаліс, мичаа чышкаліс да щажныкө щаж пуктіс. Самөварсө шапкаөдіс сөра-коф жугыд шлапаөн да щажныкөс пуктіс. Трасіча јөз, вөчасны-жө зонмө! Сумајтөма-пө кодкө!

Педө ічөтік мешөк-кофыс јежыд із кыскіс да зев поснөдіка торјөдлө. Сакар-пө тајө, јумов добра. Первој-пө ічөтіка тајөс куртчыштан, сөсөа вөліс і јуан.

Со-морыд, збылыс-өд јумов вөлөма! Куртчыштан да сакар-торјыс бытөбө мыј-жө вөмад голөдчө. Голөдчас, голөдчас да сөсөа і сылас.

Быдөнлән щажаснытө гажыс петө, а чашкаыд еща. Өгрө ескө став дозмуксө-нын лепталіс дај сен-на оз сузгы. Өд керка тыр јөз локтіс, код өтіклы-нө тырмас. Томжык вөјтырјаслы паңјас сетісны да паңө кістышталөны. Паң-сорнас а быдөнлы дозмукыд сурі, быдөнлы сузчыс.

Педө быдөнлы кістышталө. Кістыштас да сакар тор сетас. Быдөнлы сетіс, став гөстөс чөсмөдіс.

Јона і гөстјас чөсмаөны. Чурснытасны да нароснө вөмсө тапкөдны. Мөда-мөдыслы весіг гырҶанас тувкасны, ошјысөны. Кы-

мыныгкө жүрсө лотнитласны-жө! Сөллөмнас весег щөщ ескөны. Щај-
ыс ескө абу і вывті чөскыд да мырдөн, горнынас чөскөдөны.

Пефөлөн самөварыд став матыса јөзсө шычөдіс.

Матыса сиктјасыг ставыс-нын пөштї волісны. Быдөнлы окота
адзвыны. А челафјас оз і быравны, век керка-тырыс. Бабајас печ-
канөн локтасны да лунтырөз оласны.

Өгрөлы өтчыд зев окота бөгтіс щајасны, сөллөм нуқыртөзыс
колө, дај бурещ сваттаыс локтіс. Кыјı мыј і вөчны. Мужікыс абу,
а агныс некод оз кужны. Ватө ескө і уна вајісны да самөварас оз
өшјї. Вылас-жө-тај кігтөны-а, ставыс бөр жојас летчө. Мыјкө еща
мајитісны. Нінөмтор ез артмы. Өгрө ескө унаыг-жө жүрсө гыжыш-
ліс да нінөм ез саммы вөчны. Став ваыс бөр жојас кісө, бытө
ыжыд шор візөвтө. Мужікыс локтіс да јона і сөраліс.

— Чірукыд-тај кыккө ем. Татчө өд шом колө течны, а
те ва кігтан. Кынө татчө өшјас. Уліас со прөстөја роц да.

— Кыјїја, тајө морөн, сөгга вөфитчөны. Пөсавтөз нөксі-а, нї-
нөм ез ло. Сваттакөд кущөма щајасны көсјім да сіңі і лої. Оз мїјан
кітравыд тырмы дај сымда і ем.

Пефө бөрті ачыс пуктіс да щајөдіс, номсөдіс.

Щај турунсө уна-коф пуктысөма да оз-ө небог којышт. Щај-
нык вевтсө наңаліс, сурсө пропкааліс да шкапас пуктіс. Ачыс вөрө
кајіс прөмышлајтны. Рөштво-кежлө-пө вола да бара на јуамө.

Өтчыд коліны гортас кык чој. Мамыс кытчөкө печканөн петіс.
Малаң көщасас вөлі пукалө. Мед ескө өін-улас щајныкыс оз уг,
кывтлаңгыс век ылөжык да ылөжык пуккө. Кодкө сөмор-ногөн,
Пекла мунөма да щајныктө і бөгтөма. Бөгтөма да лубујтчө, мїчаа
рісујтөм четјассө відлалө.

Малаң терпїтнысө оз вермы. Пекла-дінө муніс да щөщ відла-
лө. А пыщкас щајыс солька кылө.

— Вај лібө, Пекла, відлыштам...

Пеклалөн ескө важөн-нын думыс вөлі да некың оз куж. Гөгөр-
бок клејтөма да кыг-на јешщө відлан.

Малаң неуна вежбөражык. Сартас жел бөгтіс да сурыс проп-
касө гудыштіс, сөгга желсө і сујіс. Вот трасічаыд, збылыг-өд жел-
лыс көтасіс. Кыскіс да желгыс ыжыд војт војтыштіс.

Пеклалөн і Малаңлөн, кыкнаныслөн сөллөмјасыс шымыртісны,
бытө жебаммісны, јөжгылтісны. Чуңыштіс јешщө да вомас сујіс.
Сујіс да туп-тап керіс.

— Чөскыд!...

Пекла жел бөгтіс да щөщ чуңасө. Јона-өд чөсмасісны. Неку-
щөм чөскыд көр ескө абу, да агныс мырдөн чөскөдөны. Вомсө ве-
ег щөщ чавкөдлөны.

Чуңавісны, чуңавісны да сөгга мїчаа бөр пропкаалісны да жаж-
дорас пуктісны. Агныс рад-кофөг быдөн лоїны. Сөллөмныс бурміс.

Өнүмүдүн быдөн-нын шајтө јуоны. Пөрыс і том, мужік і баба— ставыс јуоны. Чугуныс-көт, а јуасны-жө-нын.

Медса-нын сіјөс бабајас радејтөны. Бостам-көт Јакө-Марјаөс да Өнүс-Сандраөс. Отлаасныс-кө шајастөгүд некор-нын оз торјөдчыны. Самөварыс кыкнаныслөн ем. Кыкнаныслөн зевгырыс, ведратөріга да быд пуктөмө став васө јулөны. Самөварад өтік војт вегіс пөсваыд оз кольы, ставсө помаласны.

— Пыдөсад колнытө абу-і лөсыд—быд јуіг шуөны.

Јона-жө-өд і дыр јуоны. Јуіг-чөжыс век вочасөн шом содталасны. Кусөм самөварыд оз зев-і јуны.

Кыкнаныслөн пөсыс валитө-кісөө-да нинөм, чышјан-помнас чышкыштасны да бара і бостасны. Сакарсө ічөтік тор-і бостасны да қік помөзыс тырмас.

Шајтө јуасны да сөгга қік бытөтө став лысөмыс небыштас. Долад быдсөн лолө. Сещөм, соморө, шај!..

Ічөт Іван.

Тувсов војө Ежва-дөрын.

Тувсов Ежва гажа шургө,
Гудыр бытөтө кунва руз.
Том ныв-зонлөн гөлдөс јургө,
Оз-тај мајбыр нөтчыд муз.

Ок, том кадө
дүрдө повнытө.
Том ныв-зонјасө,
Кужө овнытө!

Өдні вади кыркөщ мысөө,
Гөгөр кодјө канава.
Том ныв-зонлөн серам кісөө,—
Кыз-тај прудјыс бузөө ва.

Ок, том кадө
дүрдө повнытө.
Том ныв-зонјасө,
Кужө овнытө!

Гора вөрын јөла кавкјө,
Нөрө гажсө налыс сен.
Сылөм шыын гудөк савкјө,—
Оз-нын некөд сіјөс вен.

Ок, том кадө
дүрдө повнытө.
Том ныв-зонјасө,
Кужө овнытө!

Тақди Ежва-кырјын гөрдлө
Шоныд зарні тувсов вој.
Вірјај тајө кадө ворсө,
Гөлдөм јөктө, кокјас збој.

Ок, том кадө
дүрдө повнытө.
Том ныв-зонјасө,
Кужө овнытө!

Нірө-Мит.

Петкөдлс-тај пуж.

I.

Комі сиктын оліс кыҗыс-морт—Чызыр-Көста. Јона сійө вөрті ветліс. Уна көмкот-паекөм сені кітис. Көт вөрасыд сылы омөла шедліс, а муса сылы вөлі вөрыс. Сөмын-тај пөрыс кадыс-нын кулис воны: чөрміс журөйс, жеждөдіс тошкыс. А пыр-на вөрын-ваын ветлө. Оз-кө вөрө мун, лун помасөмсө вичісны оз вермы. Сылы төдса ас вөр-ваыс. Вөрын сылөн аслас керка ем. Уна вој сені, коңор, уэліс. Чајкө-ныма понјыскөд. Уна омөл думјас JURAS вольвлісны арға пемыд вој-јасын.

Медөа јона пыр полис вөрын олігөн вөрсә „омөлыс“. Вөр керкаын уэліг-јасөн уна лок вөт вөтасліс, чур-чер-мунтөчыс мукөд-дырјыс повзас. Сөсөа-тај „омөлыс“ локсө нинөм-жө ез вөчлы-а.

Өтчөд төлын жужыд лымјөн муніс вөрө көчјасөс кыҗны. Пөрыс кыҗыс бу-ра төдө, көні олө уна көч. Мунө вөрті, аслыс зев долыд. Гөгөр чөв, лөң, шың-төв, һекөн куш ны каш оз кыв, бытө вөрыс кодкө-вылө лөгасөма, вөсөг өті кыв оз көсјы шуны.

Чызыр-Көста Куз-һур-бокыс адзис зев уна көч-коктуж. Пукталіс капканјасөс да бөр муніс гөртө. Летчиг мөзис јона вөрдис, мед-уна шедас көч. Солыда-пырыс муніс гөртас. Важ туж-куҗаыс лампаыс өдјө сійөс нуө. Друг мыкө вужја-бокыс швачкыөс. Чызыр-Көста повзис: мыҗ-нын тајө—јен-ө, морт. Час ветла, коді сені кылө. Зев өдјө сылаң муніс. Вужја бокыс кулө көч, гөгөр тырөма-нын вөрөн. Одва-лолсө кутө, јона тіпкө. Нөјкөдөма, һешкөма сійөс кушөмкө лебач. Чызыр-Көста шај-пај муніс. дум-вылас сылы уәі: абу-тајө, бур-воҗын. Лоас, буракө, ыҗыд шөг. Зев өдјө гөртө муніс.

Кујим лун-мытө Чызыр-Көста муніс вөрө капканјасөс вөдлавын. Гажа вөр-ті мунны сылөн вөчөма-нын туж. Виқөдө-да, кодкө мөд морт ветлөдлөма, төдчө лампа-тујыс.

— Но, код-нын тајө мејам туж-куза мунөма. Неуна скөрмыштис быдөн.

Воис өті капкан-дінө, а капканыд абу.

— Кытчө-нө лоис, көч нуис? Тајө капканын, фөрт, вөлөма көч Адзис ветлыс мортыд да-і нуис. Часлы петкөдла ме сылы гаж... Мөдіс вөтөдны, бытө борја лампаын лебө.

— Колө төдны тајө морсө. Пујас-костті бытө төв-һыр швучкө. Вад-куст-бердті өдјө мунігөн лампаыс сібдіс. Виқөдліс да, бәјдөг петлаө лампа-һырыс крукаөма. Секі гөгөрвоис Чызыр-Көста мыла ветлөм тәні морт.

Сіјө лунө ветліс вөрө бәјдөг кыҗны Лукһыр-Міш. Адзис Чызыр-Көста капканыс көчтө, гөгөр виқөдліс, һекөд абу. Сөсөа өдјө боөтис көчтө дај калкантө шөш. Кутис өдјө мунны гөртас, бытө көр төвчө мунө—кытчө вөјлө, кытчө уөлө. Ачыс зев јона полө, мед-өскө һекөд-жө оз адзын.

II.

Чызыр-Көста коркө рыт-пукалігөн уна јөз-дырјі шуліс:

— Талун вөлі муна. Куз-һур-бокті. Куст-бокыс мыкө жеҗыд тыдалө. Ква-тйтчы-да, бәјдөг жбыракылө, пеклаө шөдөма. Сөсөа боөті, мед, миза, оз өрдөчы. Ачым ог төд коді сені кыҗө. Нөдыр-мытө Лукһыр-Міш гөрдөдіс: Ме сійө пукті.

— А, те, Микајлө. Воы, воы асыв бәјдөгдыла.

Чызыр-Көста јона вөдчөб: кор-һын воас Лукһыр-Міш бәјдөгла. Аскі рятнас пемыдгөрулын мунө Көста-өрдө Лукһыр-Міш. Аслыс һимкоф, јона радлө: пуктас-лөм-пө вөшөрө ез вош. Пырис Чызыр-Көста-өрдө, гөраа шуис: „Виқә-оланныд“.

— Микајлө-тај вөлөма. Мыјнө порөг-дорас сувтін, лок татчан.

— Ме-өскө-да,—шуис Міш.

— Чызыр-Кбета пачвоҕ дорын пукалө, каллансө пестө. Нөҗжөнүкөн панис горны.

— Гашкө, те мога-да. Могтөҕыд он воыывлы да.

— Мога-ескө-да. Байдөҕыдла-моз воҗи.

Чызыр-Кбета зев тeryба четчис пачвоҕ-дорыс, каллансө кias бостис. Сінјас-ыс нҗдисны, вірыс пуҗис. Кокнас зымнытис да шуис:

— Војин, Лукныр, капкан гусалыс. Петкөдла ме өні теныд байдөҕ.

Конөр, Лукныр-Міш места-вылас бытөө кынмис. Сінмыс кол-коф лоі, ачыс эдрө, кывјыс оз артмы. Мыјкө вел-дыр мөҗгис, весіг өтi кыв ез вермы лучкi шуны. Бура нөҗкөдисны сені Лукуыр-Мішөс кујим аја-пја.

— Вот теныд і капкан, вот теныд і байдөҕ, вот теныд і тугја бөжа көч.

В. Т.

Кујим-пөрја радејтлөм.

(Маров-сертi).

Петрө пырис гортас да фивө-коф кажитчө,—сещөм ічөт да миг-төмынык керкаыс. Мыјдыра воҗтi тани овліс-да нинөм бытөө ез і каҗавлы. Ачыс мөвпалө: „велаөгөма Мөскуаад ыжыд жырјад ов-нытө“.

Быдөнлы нимкоф Петрөлөн локтөмыс. Мамыс важөн-нын витчис, самөвар пуҗөдөма. Щај-дорө вајис јаја да щака пирөгјас.

Щај југ-мозыс Петрө вiстагис, кыҗи оліс, ужалис да пырис велөдчыны Рабфакө.

— дыр-ө-нө, піө, кутан велөдчыны?— јуалөны сылыс бат-мамыс.

— Кувтөз кута велөдчыны.

Ез кажитчы бат-мамыслы ташөм кывјыд Петрөлөн. Наяө чај-тисны: Петрөыд-пө оз-нын сiзкө мјанлы ужалыс лө. Мунас гортгыд да оз-нын сөгга воы.

Петрө мөд керкаыс пызан вајис, сувтөдiс пелесө, течис сетчө ныгајас, кабалајас, перејас, карандашјас—став гiжан көлујсө перјис.

— Нинөм татыс ен вөрөшитө. Рытјаснас ме тани кута . ужав-ны—шуис мамыслы.

— Мыјнө көсјан ужавны?—фивөыс бостис мамыслөн.

— Велөдчыны.

Рытјас, пызан-сајын пукалігөн локтис мамыс да гусөнык Пет-рөлыс јуалө:

— Петрө, гашкө инө те гөтрасан-да?

— Ог, мамө, гөтрае,—шуыштис жугылыныка.

— Кыҗ-нө он, өд сорнитөма-нын мјан вөліс?

— Ныкыҗи өні ог вермы гөтраоны.

— Ез витчис мамыс пiлыс ташөм кывјас.

— Петрө, мјанлы-өд ужалыс колө—шуис батыс.

— Колө-кө тјанлы, бостөј слуга.

— Слугаыдлы-öd, пижанöj, вештöd ковмас.

— Бостöj, со, да вештанныд,— перјис æпгыс да мытчис, свадба-кежлас најöвйтлöма гöмсö.

— Ок, пијö, пијö. Ҷикöз те Мöскуаад ылавны кутöмыд раклактнад,— шуис батыс öмсö бостигөн.

— Ҷикöз-нын, буракö, ылалöма,— ðивујтчö мамыс.

— Невестаыдлы-öd ми көсјыгim-те-сајö вајны. Кымын корасыгнын волис сы-дјнö. Некод-сајö-öd ез мун. Пыр тенö вiдчiеic. Омöлтор, пијö, те мöвпалан.

— Ог ме омöлтор мöвпав. Мöвпала сöмын öтик тор: велöдчыны инженерöз. Менын зев ыжыд морттуј петис. Ме ег көсјы вiставны тiжанлы да кујим во-бöрын көсјi локны гортö жона велöдчöма мортөн...

Мед-ескö регыджык ылöдны бат-мамсö гöтрагöм сорныыг, содтиc: гожöмнас локта да гашкö секи i гöтрага.

Та-бöрын севга ез-нын щöктывны Петрöс гöтрасны.

Војшöр. Ставыс узöны. Петрö век пукалö аслас пызан-сајын да мöвпалö. Медга ыжыд шогыс сълөн вöлöма, кызi ескö Катöкөд бурөн, сiјöс повзöдтöг лөгöдчыны—мöда-мөд-костса радејтöм бырöдны.

Аски рытнас мунис Катö-дiнö. Воқтi Петрö некодыр öтнас ез ветльвлы, а талун мунис öтнас, көсјö вiставны асгыс став мöвпeö.

— Вiца-оланныд!—шуис Петрö, Катö-ордö пырис-да.

— О, Петрö Иванöвич! Волы, волы. Прöјдiт пыщкөсас,— шуис Катöлөн батыс.

Пыщкөсö пыригөн, сöмын-на öзöс порогсö вочковтны кутис, Катакөд воча тангысiсны.

— Локтiн,— гусöник шуис Катö.

— да, локтi... Шöйтчыны... Ме сорнитны локтi те-ордö—шуис Петрö.

— Свадба-жылыг көнкö—мöвпыштiс Катö. Аслас сөлöмыс радысла четчалö. Пукөicны кыкнаныс пызан-дорас. дыр некоднаныс ез шыасны.

Те-öd ме-дiнö öтнад некор-на ен волы. Мыј-возын-нö талун öтнад вескалiн?

— Могөн ме воi те-дiнö.

— Öдјөнжык мөгтö вiстав,— шуис Катö. Чужöмыс гөрдödic. Мунис рөмпöштан-воқö шылöдчыны. Сiјö надејтiс: Петрö гөтрагöм-жылыг сорнитны локтiс.

— Те тöдан, ме тенö радејта. Ме тенö, сöмын öтнадтö радејтлi. Талун воi вiставны... Мем зев сöкыд текöд торјöдчыны...

Катö зев тeryба бергöдчiс рөмпöштан-дорыг да щога-пырыг кутис вiдöдны Петрö-ылö.

— Öнi-на локтiн, а бара-нын кытчöкө мунан?

Оз-нын, буракö, рафејт менö—мövпыштис. Сöлöмыс дојмыш-
тис, тiравны кутис Катö.

— Ме торјöдча текöд пыр-кежлö.

„Повзöдлö“—мövпыштис Катö. Локтис динöзыс, кicö Петрöлыс
бостис да топыда кутис.

— Петрö сöкыда ышловзис да кутис вiставны Катöлы:

— Ме öни кута овны Мöскуаын. Öни менам олöмыс кутасмун-
нiч мöд-ногөн. Ме пырi велöдчыны. Сыр кута велöдчыны, Менам
ковмас вунöдны тенö. Те меным öни он ков... Ме гöтрасны öни ог
кöсжы.

— Мöдöс-нин, тыдалö, рафејтö—мövпалö Катö, аслас сöлöмыс
нукрагö. Петрö четчис, кöсжö мунны.

— Сулавлы! Бостис Петрöс кiдöдыс.

— Сегса ме нинöм ог вiстав,—шуис Петрö да бөр пукөис.

— Петрö, донаöж, ен мун. Ен мун велöдчынытö. Ме рафејта,
сöлöмыс рафејта тенö.

Катö кутис Петрöс кыкнан кинас. Јурсö öшöдiс пельпом-вылас
да öнваныс петис.

Вельдыр кыкнаныс шыагтöг пукалисны. Петрöлы ез-жö вöв
кокнi. голарофыс сылөн гөрöзасöма.

Восгiс озöсыс да мöд жырсаныс мытчiс јурсö Катöлөн батыс
Петрö кöсжiс нещыштгыны Катö-диныс, а Катö нöшта-на топыд-
жыка кепыртчiс-кутис.

Петрö ез вермы терпитнысö. Сöлöмыс тiралö, оз тöд мыј колö
вöчны, сегса Катöс зев јона оковны кутис.

II.

Первојја адзыслiгөн Петрö нинöм ез вермы бура вiставны
Катöлы.

Сiјö кöсжiс пыр-кежлö торјöдчыны Катöккöд, сöмын-тај езжык
сiзi ло. Катö быттö јöжмiс. Веккыда сегса i шуис:

— Ог сет тенö мöдлы, Ме ог вермы тетöг овны.

Петрöлы ескö ез сöлöм-вылас во тацöм кывјасыд-да. Öни быт-
тö думыс вежöис.

Рытнас бара мöдöдчiс Катö-динö. Сöрвыс бостис нiгајас. Катö
гортас волiс öтнас. Кузчом-пос öктö мунöмабö мукöдыс.

— Теныд, Ката, лыффыны нiгајас ваi.

Мövпыштис секi Петрö кызi рафејтлис воэти Катöс. Сöлöмыс
быдөн јонтыштiс, нукуртчiс. А јона-öд војдөр рафејтлис. Сегса ву-
нöдлiс. Öни бара сöлöмыс нукрагö, кыскö Катö-динö. Сöмын мöд-
ногөн кутис сiјöс рафејтны.

Катö ворсiг-тырјi дурiг моз. Петрöс коскöдыс бостöмөн пөр-
лöдлö крöват-вылас,—гөн перина-вылас да мiча жежыд пöдушкајас-
вылö. Пөрöдiс Петрöс, ачыс щöщ водiс бокас. Окалö Петрöс.
Петрöлөн том вiрыс Катöлөн моз-жö ворсö. Сiјö дурны-жö кутис...

III.

Петрö Катöös çикöз вунöдис.

Сijö рыт-бöрас, кодыр ылöдис Петрöös, ез кут вермыны виçодны миçа сiнмөн-Катö-вылö. Виçодны кутис кодкöд-сурö гулаjтыг ныв-вылö-моз.

Петрö зев кокниçия-пырыг, шогтöг бара мунис гортгыс велöдчыны Мöскупаö. Кага кöрымыд выjöз дум-вылас ез узлы.

Катö Петрöös көсjис көртавны ас-бердас, сöмын мöдарö артмис.

Петрöлөн колыс-нын Катöös кык-пöрjа рафеjтöм. Первоjjaыс вöлис—бура, сöлöмыг мöда-мöдсö рафеjтöм. Мöд-пöрjа рафеjтöмыс-ез вöв бур рафеjтöм.

Öни Петрö велöдчö. Важыс ставыс-нын вунöма. Ставсö ылöдöма велöдчöмыс, çикöз көзöдöма важ думjассö. Велöдчö бура. Кымын jона велöдчö, сымын jона вежöоны важ омöл думjасыс. Быд вылтор тöдмалöм-бöрын, бытöтö сiнгыс көртöд раçö. А уна-на көртöд колыс сiнмас.

Öтчнд дум-вылас уöис Петрöлы Катöыд. Мövпыштиç öти-ногөн-кö гажа, а мöд-ногөн-кö зев мiгтöм рыттö.

Завоçитис гiжны Катöлы пiсмö:

„Ен вунöд öтик тор: мырдөн рафеjтны морт некодöс некороз вермы. Ме абу мыжа, ог-кö вермы тенö рафеjтны. Те меным сöлöм-вылö он во даj он i ков“.

Нöл тöлыс-мысви Петрöлы локтис пiсмö. Петрöлөн сöлöмыс тöдис-нын,—пiсмöыс, Катöлөн, когалис да кутис лыçфыны:

„Петрö! Ме öни ставсö каçалi. Ме воçти jöj вöвлi.

Ыжыд атöтö сетöм негаjас-вылад. Негаыд меным iндис буртуj. Öни менам сiнjасöj вогсöны, адзыны-нын кутi мöдногса, выл олöм. Ме лыçфи тенгыд став негатö. Мем зев жал, мiжан мöда-мöдсö рафеjтöмыд помасiç зев шога-да Ме ог вермы важсö вунöдны. Оj кушöм жанçим öни лоас меным текöд паныдасны! Кагаöс ме кута быдтыны ачым... Те кыç кужан.

Велöдча „Рабфак на дому“ негаjас-куçанд. Арнас көсjа рабфакö пырны... Каçа“.

Петрö лыçфиç пiсмötö-да став мövпыс jurас-бергöдчиç. Вылыг сылөн вогсiсны бур думjас Катö-jылыг. Сöмын таjö думjасыс ез-нын вöвны важ-коçöг, бур мövпjас чужисны. Öни асö Петрö кутис лыçфыны батөн. Пырыгтöм-пыр-жö гiжис воча кыв. Бара öти, меçса ыжыд көртöдыс раçеiç Петрö сiнмыг. Сöлöмыс радлаыс четчалö, Катö jугдöдчöм-вылö. Таjö каçаңыс Петрöлөн вогсiç коjмöд пöрjа, нем-чöжыс Катöös рафеjтöм.

Кон.-Öл.

Пермјакјас сорњи-ногөн.

Иңкалө.

Мича ныллез, дона иңнөз
Талун ыжыт тја гаж.
Југыт празнык остіс сіннез
Колыс бөрө олан важ.

Иңка сажміс, жона кутө
Вына кижө выль права.
Југыт туйлө сја петө—
Сотчө молот да чарла.

Лептө плаггез талун вылө
Биөн өзјө ас-гөгөр.
Чу гымалө—пісна кылө
Јөзыс мунө, кыз өөд вөр.

Шонді морослын паскалө
Иңнез, ныллезлөн ура.
Басөк чужөмныс бералө,
Пизө вір нылөн бура.

Менан јүріс талун горөн
Кисөө дума, пым јуөр.
Гөлөм орсө, гөлөм вөрө
Ст кусінтчө мі ңекөр.

М. Љихачев.

Илв. № 4

Редакция: { Ильчуков, Ф. Н. Попов, Н. П.
Минин, М. П. Исаков, В. А. Редактор: Н. П. Попов.
Надеев, А. Н.

Суздөдөй быд-тöлығын-петан журнал

=ордым=

(Леэд ВКП (б)-лөн Обком).

Гижöны сетчö коміөн:

Сöвет-власт да Ставсоюзса коммунист-партија ужалöм-
жылыг, сиктса олöм-жылыг, крестана олöмсö да овмөссö
бурмөдöм-лөгөдöм-жылыг, коперативјас-жылыг, коміөн гиж-
öм-жылыг да бур-мича гижөдјас (гтикјас, вистјас) да уна
мукөдтор.

Быд номерын: 50—60 ыстбок-сајас, емөг
серпасјас.

доныс: гражданагы 30 урөн тöлыг.
учреждённејаслы да организатсијагылы
—60 урөн тöлыг.

**Журнал суздөдан
адрес:**

Сыктывдин-кар, Вадорвыв-
ульч, 41 № керка,—
Комі ныга лезан-ин.

Торја-номерби нѣбыејаслы — 50 ур.

НЖ Коми
1-1
17072

Крестьянский журнал на коми языке. Орган Коми Обкома ВКП (б).

№ 4 (19) — Апрель — 1928 год.

Устьысольск, Набережная, 41.